

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

VI AASTAKÄIK

1937

Nr. 1

SISUKORD:

R. Antik. Meie soovitatavate raamatute nimes- tikud ja nende tähtsusest raamatukogude täiendamisel	1—4
A. Möldri. Laste- ja noorteraamatukogudest	5—10
E. L. Mõtisklusi raamatukoguhoidjate päevalt	10—12
M. Nael. Vahelugemisi vahemärkustega	13—18
Mag. Mall Jürma. Praha linna keskraamatu- kogu	18—28
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kodukord	29—38
A. S. Mida loevad linnaelanikud?	39—40
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu 1936. a. tegevuse ülevaade	41—44
M. J. E. Raamatukoguh. Ühingu üldkoosolek ja üleriiklik raamatukoguhoidjate päev	44—46
E. Raamatukoguh. Ühingu 1936. a. kassaaru- anne	46
E. R. Ühingu eelarve 1937. aastaks	47
Kroonika	47—48

TALLINN, EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

1937

Ajakirja „Raamatukogu“

tellimisi
võetakse vastu 1937. aastaks.

Aastakäigu hind 1 kroon.

Järgmine number ilmub sügissemestril.

Kaastööd palutakse saata hiljemalt 1. oktoobriks s. a.
On saadaval „Raamatukogu“ eelmisi aastakäike.

I aastakäik 50 senti

II, III, IV, V à 1 kroon.

Liikmeile ja raamatukogudele 20% hinnaalandus.
Ühingu on võimalik tellida ka raamatukogude rakendusmaterjale: laenajakaarte, raamatukaarte ja kataloogikaarte à 100 tk. — 50 senti, kataloogis tarvitata vaid värvilisi vahekaarte — 1,5 snt. tükk, üldnimestiku lehti 1 pgn. — 4 lk. à 3 snt., kuupäeva-templid ühes numbritega, 6 kr. üks komplekt. Saatekulud kõigilt rakendusmaterjalidelt ja kirjanduselt tulevad tasuda tellijal. Antakse nõu raamatukoguhoidjaile kutsetöö alal kirja teel ja suuliselt.

Ühingu aadress on:

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing

Tallinn, Vabaduse puiestee 4.

Ühingu posti jooksev arve nr. 546.

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

Nr. 1

27. mail 1937.

VI aastakäik

Ilmub 2 korda aastas.	Toimetus: A Sibul, tegev- ja vast. toimet. M. Jürma, M. Nael.	Kuulutuste hind
Tellimishind Kr. 1— aastas.	Väljaandja: Eesti Raamatukogu- hoidjate Ühing. Address: Tallinna Keskraamatukogu. Tel. 447-39.	1 külg Kr. 18.— 1/2 külge „ 9.— 1/4 „ „ 5.—
Üksik nr. 50 senti.		

Meie soovitatavate raamatute nimes- tikud ja nende tähtsusest raamatu- kogude täiendamisel.

Soovitatavate raamatute nimestikud kuuluvad bibliograafiate hulka. Nii nagu kataloogide ja bibliograafiliste tööde koostamine ja väljaandmine ulatub küllalt kaugele tagasi meie kultuurilise arengu algusse, nii on teinud ka soovitatavate raamatute nimestikud kaunis pika arenemistee läbi, enne kui on jõudnud selle laadi tasemeni, mis on neil praegu. Kui puh- takujulised bibliograafilised katsed ulatuvad tagasi sellesse aega, mil meie kirjandus arvuliselt hakkas kiiresti kasvama, kui raamatukaupluste ja kirjastuste kataloogid tekkisid seoses raamatukauplemise ja samuti ka kirjanduse soetamise elava- maks muutumisega, siis eesti soovitatavate raamatute ni- mestikud küünivad tagasi meie raamatukogude tekkimise aega. Kui bibliograafia mõiste fikseerimisel märgitakse, et üheks bibliograafia ülesandeks on näidata, mida võiks raamatukogusse muretseda, siis ometi bibliograafilised teosed tegelikult seda külge palju esile ei tõsta. Nende ülesandeks on peamiselt näidata, mis üldse on ilmunud — halba ja head. Nii loendavad ka eesti bibliograafilised katsed kõiki teoseid valikut tegemata. Teisest küljest raamatutoodangu võrdlemisi kiire kasvamine ja raamatukogude kitsad olud, samuti ka see, et kogudesse pole tarvis just kõike hankida, teeb raamatu- koguhoidjale raskeks õige valiku tegemise, ja seda eriti veel sellepärast, et bibliograafiad on harilikult loendavad, mitte aga kriitilised. Ka pole raamatukoguhoidjal võimalik kõiki raamatuid enne ostmist näha ega nendega tutvuda. Soovita- tavate raamatute nimestikud on nii ikka teretulnud vahen-

deiks valiku tegemisel. Need on mõeldud eeskätt avalike raamatukogude jaoks, kuid on edukalt rakendatavad ka kirjanduse hankimisel isiklikesse raamatukogudesse.

Esimeseks eesti soovitatavate raamatute nimestikuks on ajalehes „Olevikus“ 1882. a. (nr. 43) ilmunud nimestik, mis ühes juuresoleva kirjutisega „Raamatukogud“ näib kindlasti olevat A. Grenzsteini koostatud. Selle nimestiku peapüüdeks on abiks olla uute raamatukogude asutajaile raamatute valimisel, mille kõrval soovitatakse ka raamatukogude asutamist ning antakse selleks juhatusi. Nimestik on jagatud kolme ossa vastavalt raamatukogude suurusele: raamatud väikeste, keskmiste ja suurte raamatukogude jaoks.

Siit alates ilmus veel terve rida „soovitatavate“ raamatute nimestikke, kuid nende koostajaiks ja väljaandjajaiks olid suuremalt jaolt nupukad raamatukaupmehed ning neis esitatud raamatute valik oli tehtud peamiselt selle järgi, mida võis pakkuda teatud raamatukauplus, ilma et suuremalt selgitatud oleks olnud raamatu tõeline väärtus ja vajalikkus.

Soliidsema soovitatavate raamatute nimestiku on annud kahtlemata „Noor-Eesti“ raamatukogude korralduse osakond 1913. aastal : „Soovitatavate raamatute nimekirja 25-, 50-, 100- ja 200-rublase kogude jaoks“, kus on esitatud kokku 310 raamatut sisulise liigituse alusel, kusjuures igas liigis on eraldi märgitud raamatud 25-, 50- jne. rublaliste kogude jaoks. Nimestiku väärtust aitab tõsta eriti see, et selle koostamisest on osa võtnud väga mitme ala eriteadlased, nagu Aino Kallas, V. Grünthal, Juh. Kukk, Jaan Hünerson, Mihkel Kampmann, Jaan Sarv, Bernhard Linde, Ad. Luiga, Karl Michelson ja Karl Einbund.

Iseseisvusajal möödus aastaid, kuni asuti taas sellise nimestiku koostamisele. Uute raamatukogude asutamise ja olemasolevate täiendamisega seoses tekkinud elevus tegi sellise nimestiku eriti vajalikuks, kuna kirjanduse hulk tõusis kohutava kiirusega ja muutis valiku tegemise raskeks.

Alles 1928. aastal asus Eesti Haridusliidu juhatus vastavalt samal aastal ärapeetud Eesti II hariduskongressi otsusele „Raamatukogudele soovitatavate raamatute nimekirja“ koostamisele, milline ilmus 1929.a. See nimestik on koostatud asjatundlikult tegelike raamatukoguhoidjate ja vabaharidustöö juhtide poolt paljude eriteadlaste kaasatootamisel ning selles on loendatud eeskätt iseseisvusaastail kuni 1928. a. ilmunud raamatud, liigitatuna ametlikult kehtiva kümnendliigituse järgi. Igas osakonnas esinevad soovitatavad raamatud eraldi selle järgi, kas on ostudeks kasutada 100, 250, 500, 1000 või 2000 krooni. Nimekirja on mõeldud esijoonel olevate

ja väiksemate linnade raamatukogudele, kuid on eduga kasutatav ka iga üksiklugeja poolt, kes süstemaatiliselt harrastab lugemist enesearendamise sihiga.

1930. a. sügisel asutati Haridusministeeriumi kooliraamatute komisjoni juure eriline komisjon, millise ülesandeks sai hea kirjanduse levitamine eriti avalike raamatukogude võrku kuuluvate raamatukogude kaudu. Selle ülesande täitmiseks jälgib komisjon ilmunud kirjandust ja koostab ning avaldab avalike raamatukogude võrku kuuluvate raamatukogude täiendamiseks soovitatavate raamatute nimestikke. Komisjoni poolt koostatud esimene nimestik ilmus eri brošüürina 1932. a., sisaldades 1930. a. kirjanduse valimiku. Seejärel koostas komisjon soovitatavate teoste nimestiku 1929. a. ilmunud kirjandusest, mis on avaldatud 1933. a. „Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Teatajas“ nr. 4. Avaldades viimase nimestiku, komisjon mainib ühtlasi, et ta enam kaugemale tagasi ei lähe valiknimestiku koostamisega, vaid aktsepteerib Eesti Haridusliidu tööd sellel alal ja soovib kasutada kuni 1929. a. ilmunud kirjanduse valikul viimase poolt väljaantud nimestikku.

Raamatukogude komisjon on oma tööd edasi viinud kuni praeguse ajani ning nimestikud on ilmunud „Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Teatajas“. Kirjanduse loetelu on teostatud meil kehtiva kümnendliigituse alusel, kusjuures on eraldi märgitud, mida tuleb hankida esimeses ja mida teises järjekorras. Ka teeb avalike raamatukogude seaduse täiendamise seaduse § 9 põhjal haridusminister 1934. aastast alates avalike raamatukogude võrku kuuluvaile raamatukogudele kohustuslikuks uute raamatute hankimise raamatukogude komisjoni poolt koostatud nimestiku järgi, kusjuures erandiks on ainult lastekirjandus ja teises järjekorras soovitatud ajakirjad. Seaduse järgi on see kohustus kehtiv riigi ja omavalitsuse poolt määratud summade kohta, kuna kogu omad summad on sellest kohustusest vabad.

Raamatukogude komisjoni poolt soovitatud raamatute nimestikud 1929—1935 on Rud. Alas kokku võtnud „Avalikkudele raamatukogudele soovitatud kirjanduse ülevaates 1929—1935“. Sellesse ülevaatesse on koondatud kõik seitsme aasta soovitatud teosed ja loeteldud üksikaastate alliknimestikest kümnendliigituse alusel autorite tähestikulises järjestuses kahes eri nimestikus: a) esimeses ja b) teises järjekorras soovitatud raamatud. Kokkuvõttest nähtub, et 1929—1935 ilmunud kirjandusest on raamatukogudele soovitatud üldse 1293 teost, neist esimeses järjekorras 557 raamatut 1512 krooni väärtuses ja teises järjekorras 736 raamatut.

1936. a. ilmunud „Eesti algupärase ja tõlkekirjanduse valimikkude nimestikud“ on koostatud Raamatu-aasta peakomitee algatusel vastava komisjoni poolt. Selles leidub 1) üks 100- ja teine 200-numbriline eesti algupärase kirjanduse valimiku nimestik ja 2) 50- ja 100-numbriline tõlkekirjanduse valimiku nimestik, kusjuures algupärase valimiku 200-numbrilisse nimestikku kuulub ka esimene 100, samuti kuuluvad esimesed 50 tõlketest 100-numbrilise tõlkekirjanduse valikusse. Peale selle on olemas valimik ka noorsoo-kirjandusest, samuti kahes osas, kusjuures nii esimeses kui teises esineb 25 algupärast ja 25 tõlketest. Selle nimestiku ülesandeks on abiks olla raamatute soetamisel kodusesse kogudesse, vähemate avalike raamatukogude täiendamisel ja ka neile lugejaile, kes kogudest raamatuid laenavad.

Viimasena kirjeldatud nimestiku kohta peab märkima aga üht ja nimelt, et selles toodud valimikes on äärmiselt palju ilukirjandust, terveni 70 protsenti, kuna mitteilukirjanduslikke teoseid on vaid 30 protsenti. Haridusministeeriumi raamatukogude komisjoni poolt soovitatud raamatute nimestikes on aga aastate 1929—1935 kohta kokkuvõttes ilukirjanduslikke teoseid 38 protsenti ja mitteilukirjanduslikke 62 protsenti.

Soovitatavate raamatute nimestikud on suure väärtusega esmajoonel vähemate avalike kui ka isiklike raamatukogude asutamisel ja täiendamisel, kui neisse tahetakse koondada paremikki ilmunud kirjandusest. Suuremais raamatukogudes ei jätku aga neist valimikest, vaid seal tuleb raamatukoguhoidjal ja raamatukogu-komisjonidel kasutada veel teisi nimestikke. Selleks on vajalikud bibliograafilised teosed, eriti aga jooksva bibliograafia alalt: „Eesti raamatute üldnimestik“, millest seni on ilmunud kolm köidet 1918—1923, 1924—1928 ja 1929—1933 aasta kohta ja mis jooksvalt edasi ilmub kuukirja „Eesti Kirjanduse“ lisana, kui ka kirjastajate ja raamatukaupluste poolt väljaantud nimestikud.

Igal juhul on aga väga soovitatav hankida isegi väiksemasse avalikesse kui ka isiklikesse kogudesse bibliograafilisi teoseid, kust igal ajal võib leida, mis on ilmunud ühe või teise küsimuse või ala kohta ja mida vajaduse korral tuleks hankida või laenata. Need teosed on tähtsad nii raamatukoguhoidja kui ka tarvitaja seisukohalt.

R. Antik.

Laste- ja noorteraamatukogudest.

Asudes laste- ja noorteraamatukogude probleemi käsitlemisele, tuleks esmajoones lahendada kaks küsimust: 1) nende kogude asutamise vajadus ja 2) korraldus.

Enne kui raamatukogud üldiselt oma arengus on jõudnud praegusele tasemele ja oma ülesannete kõrgusele, on nad üle elanud mitmeid arenemisastmeid. Kaua oli nende ülesanded vaid raamatute kogumine. Ajajooksul liitus kogumisprotsessiga raamatute laenutamine. Tekkisid laenuraamatukogud ja neis peituvad varad said kättesaadavaks laiemale hulkadele. Siit peale tunti vajadust, et eeskujulik laenukogu peab suutma rahuldada mitte üksnes üksikut lugejat, vaid peab katsuma oma varadega lugejaid massiliselt enda ümber koondada, neid kasvatada, nendes äratada tõsist lugemistahet ja ühtlasi ka armastust nii kogu kui ka raamatu vastu.

Et praeguse aja avalik laenuraamatukogu suudaks kõiki neid ülesandeid täita, tuleb alata nende tulevaste kasutajate kasvatamist juba noorena, sest kõik noores eas omandatud harjumused ja oskused otse juurduvad inimesse ja jäävad peagu eranditult temaga eluajaks.

Tulevase lugeja kasvatajaiks on kõige otstarbekohasemad laste- ja noorteraamatukogud. Lastekirjanduse osakonnad seoses avalike raamatukogudega jätavad palju soovida, kuna neis on jäetud laste huvid, nende kasvatamine tagaplaanile.

Nagu teada, on lapse ja täiskasvanu huvid otse vastandlikud ja sellega tuleb igal juhul arvestada. Igalpool, kus alaealistele laenutatakse raamatuid koos täisealistega, on alaealiste lugejate protsent väga suur. Kuna aga rahvaraamatukogul on võimatu kasvatada lapsi, sest temal on teised sihid ja ülesanded, jääbki lahendamata alaealiste lugejate probleem ja seega ka tulevaste avalike raamatukogude lugejate ettevalmistamine. Ei ole siis ime, kui täiskasvanu hiljem ei tunne enam huvi raamatu ega kogu vastu. Ei ole siis ime, kui kurdetakse, et lugejate käitumine raamatutega on otse barbaarne: määratakse raamatuid, rebitakse välja lehti jne.

Näitena võiksin tuua juhu Tartu linna keskraamatukogust, kus mõni aasta tagasi pandi rahvale välja, ilma järelevalveta, kasutamiseks käsikogu. Möödus paar kuud ja „Brockhaus'i Konversations-Lexikonist“ puudus peagu kolmandik väljarebitud lehtede, piltide ja kaartide kujul, kuna väiksemaid raamatuid olid kasutajad kas lihtsalt „tasku

unustanud" või märkustega rikkunud. Lehtede väljarebimine ja nende sihilik määrimine kordub veel tänapäevani. Ei aita siin manitsused, määrused ega trahvid — lugeja on kasvatamatu. Keda süüdistame, kui me ise teadlikult peame avalikest kogudest eemale tõrjuma lapsi ja noori põhjusil, et meil puuduvad vastavad kogud, kus saaksime neid teadlikeks lugejaks kasvatada, nende kohast kirjandust laenutada.

Edasi, avalikes raamatukogudes püüavad koguhoidjad küll sageli vastu tulla lastevanemaile raamatute laenutamisel, soovitades lapsele lugemiseks vastavat kirjandust, kuid sellest on vähe. Mitte tundes lapse võimeid, arengut, hingeelu ega huve ei saa ükski koguhoidja eksimatult raamatut soovitada, see on võimalik vaid laste- ja noortekogude kaudu, kus koguhoidja pikema aja jooksul last isiklikult tundma õpib.

Välismaail näeme, et peagu igas kultuurriigis on olemas eeskujulikud laste- ja noortekogud, vähemalt avalike kogude juures nende iseseisvad osakonnad. Siit selgub, et oleme nende kogude suhtes teistest riikidest kaugemale maha jäänud. Öeldakse, meil on olemas koolide juures isegi õpilaskogud, milleks vajame veel teisi! Tõsi, kuid kahjuks ei pääse nende kogude juurde eelkooliealised lapsed ja noored, kes koolis ei käi. Edasi peame kahjuks konstateerima fakti, et koolikogusid praegusel kujul ei saa pidada küllaldasiks laste kasvatusbabinõudeks, sest nad ei ole suutelised vastama lapse hinges tekkivaile küsimustele. See on olnud üheks suuremaks puuduseks meie õpilaskogudes. Tegelikult peaksid küll õpilaskogudest leidma lapsed väärilist vaimutoitu ja saama vastavat kasvatust, kuid, nagu mainisin, need kogud praegusel kujul ei rahulda noori nii oma raamatute koostise, vähese arvu, kui nende korraldamis- ja laenutamiskiiside poolest. Koolikogude peale pannakse meil vähe rõhku. Tihti on kogudes raamatud vananenud, katkised, liigitamine toimub ilma kindla süsteemita jne. Peale kogude korraldamise on puudulik ka laenutamine. Tihti laenutatakse peale tunde või „suurel vaheajal“. Nii ühel kui ka teisel juhul rutavad nii koguhoidja kui ka õpilased. Võetakse esimene kättejuhtuv raamat. Vahel õnnestub valik ja õpilasele satub pihku tema võimetele kohane kirjandus, kuid see on juhus ja juhus on halb kasvataja.

Edasi õpilaskogude korraldajail puudub vastav ettevalmistus. Kuidas saab niisuguseil tingimusil õpilaskogu kasvatada raamatute kaudu õpilast, ette valmistada tulevase avalike kogude kasutajaid! Kool peaks abiks olema avalikele raamatukogudele, peaks last juhtima raamatute lugemisel,

valikul ja õpetama neid korralikult käitlema. Ei taha siinkohal kõikidele õpilaskogudele ette heita korraldamatust, sest meil on olemas ka eeskujulikke kogusid, kus korraldajaiks vilunud ja ettevalmistusega jõud, kuid need on ikkagi üksikud. Ülaltoodust järeltame, et peame asuma kiires korras laste- ja noorteraamatukogude asutamisele. Praegused õpilaskogud tuleb ümber korraldada. Võib-olla on see kaunis järsk otsus ja leiab teatavais ringes ka teatud vastuseisu, kuid see on paratamatu ja selle paratamatusega tuleb leppida.

Linnades tuleksid õpilaskogud koondada ühte keskusse, moodustades noortekogu (noortekeskkoogu). Osa koolikogude raamatuid saaks paigutada ka asutatavatesse lastekogudesse. Õpilaskeskkoogu ehk noortekogu peaks muutuma kättesaadavaks ka neile, kes enam koolis ei käi, samuti neile, kes liiga noored aastate poolest, et saaksid avalikke kogusid kasutada. Soovikorral võiksid selle keskkogu juures tegutseda ka alg-, kesk- ja kutsekoolide osakonnad. Keskkoguga võiks avada laenutamispunkte linnaveeristes koolimajades või mujal. Keskkogust saaksid nii koolid kui ka õpilased laenata soovitud kirjandust. Nõnda saaksime kerge vaeva ja kuluga linnadesse eeskujulikud noortekogud, mis võiksid asuda avalike raamatukogude juures, seega tegutseksid kindla kontrolli all ja nende juhtimine oleks asjatundlikes kätes. Tarbekorral võiksid koolide juures olla vaid väiksemad käsikogud otseste õppeülesannete täitmise kergendamiseks. Niisuguste keskuste asutamisega ja loomisega tõstaksime noortekogude väärtust ja kasvatuslikku külge. Et koolide kogud kannatavad raamatute ostusummade vähesuse all, selles pole kahtlust. Näit. Tartu kulutas linn koolikogudele 1937/38. eelarve aastal eelarve korras 4780 kr. Kui aga võtame keskmise kulusumma jaotatult koolidele, siis näeme, et iga alg-, täiendus- ja järelkooli peale tuleks vaid 113 kr., iga gümnaasiumi ja keskkooli peale 193 kr. ja iga kutsekooli peale 175 kr. Nendest summadest tuleb koolidel lasta ka raamatuid kotta ja vanu parandada. Järelejäänud summaga ei saa ükski kool oma kogu küllaldaselt täiendada. Kui me selle üldsumma suundaksime ühte keskusse, saaksime paari aastaga soetada eeskujuliku noortekogu.

Noortekogude juures teotseks oma nõukogu, kuhu kuuluksid: kohaliku omavalitsuse esindaja, koolinõunik, alg-, täiendus- ja järelkoolide, gümnaasiumide, kesk- ja kutsekoolide esindaja, kohaliku avaliku raamatukogu juhataja (kui keskkoguga allub temale, muidu noortekogu juhataja) ja lastevanemate esindaja. Nõukogu vaataks läbi koolide õppenõukogude poolt esitatud osta soovitatavate raamatute nimestikud jne.

Üldine juhtimine toimuks keskkohast, kuhu tuleks moodustada vastav laste- ja noorteraamatukogude amet ehk büroo ja ametisse võtta noorte- ja lasteraamatukogude instruktor-konsulent.

Kulude kokkuhoiu mõttes võiks noorte- ja lasteraamatukogude büroo ülesanded anda esialgu ehk Ministeeriumi juures loodava raamatukogunduse-büroo hooleks ja instruktor-konsulendi kohused panna kohaliku avaliku raamatukogu (keskkogu) juhataja peale.

Tulevikus noortekogu juhiks olgu eri-ettevalmistusega koguhoidja, kellel abiks käiksid siis tarviduse korral, kui selleks eriametnikke pole ette nähtud, kordamööda koolide õppejõud. Muidugi tuleks viimastelt nõuda ka kohast ettevalmistust. Alevites ja valdades jääksid senised koolikogud püsima, kuid järelevalvet tuleks kõvendada. Alevites ja valdades asuvate avalike raamatukogude juure tuleks ikkagi asutada iseseisvad laste- ja noorteosakonnad, kus nendele määratagu eri laenutamisaeg ja korraldatagu vastavad kataloogid. Eri aeg selleks, et eraldada noori täiskasvanuist ja võimaldada nende kasvatamist, eri kataloogid selleks, et eemaldada alaealisi mittesoovitavast kirjandusest. Need oskonnad oleksid avalikud raamatukogud miniatüüris, alaealiste riik täisealiste riigis. Mis puutub puht lastekogude korraldamisse, siis peab nendel olema omaette kasutada vähemalt kaks ruumi: üks laenutamise- ja magasiniruum, teine kohallugemiseks ja „jututundide“ pidamiseks (Story Hours). Ruumide sisustus olgu maitsekas ja rikkalik. Mööbel: laudad, toolid jne. madalad, vastavalt laste kasvule. Tingimata aga peavad olema nii laste- kui ka noortekogudes avariilid, sest peame kord nõnda kaugele jõudma, et neid saaksime võtta tarvitusele ka avalikes raamatukogudes.

Igal sammul arvestatagu alaealiste isetegevusega. Noored alul pole suutelised kohast kirjandust ise valima, kuid siis ei tohi koguhoidja kirjanduse valikul lapsele peale sundida oma maitset, katsugu vaid kaasa mõjuda selleks, et laps ise avaldaks oma individuaalset maitset, huvi ja siis vastavalt sellele valiks koguhoidja soovitusel lugemiseks vastava raamatu. Kirjanduse valikul mõjuvad lapsele ka seintel ripuvad pildid, mis äratavad lapses tahet teada piltidel kujutatud asjade, sündmuste tekkimist, põhjusi jne. Väikestele lastele meeldivad peamiselt pildiraamatud, millel igal leheküljel üks pilt. 3—4 a. vanustele meeldivad juba pildid, mis kujutavad üksikuid momente igapäevasest elust. Samuti meeldivad lapsele enam teravad, kirevad värvid ja tugevad jooned. Ka meeldib lapsele, et piltide all oleks salmikesi, mille pähe-

õppimine kuulmise järgi on tihti lapse huvipunktiks. 5—6 a. meeldivad juba pildid võõrsilt, näit. võõramaa loomad. Oskab aga laps juba lugeda, siis on parimaks palaks väikesed lookesed igapäevasest elust piltidega.

Peale 8. a. kaotavad muinaslood oma mõju, siis hakkavad last huvitama seiklusjutud, näit. Robinsonide jutud jne. Hiljem hakkab laps huvi tundma juba ajalooliste sündmuste vastu.

Laste teenistuses seisku ka selleks korraldatud ja illustreeritud kataloogid, mis kergesti kätte juhatavad lapses tekivale küsimusele vastava kirjanduse. Lastekogudes õpetagu pidama puhtust, kuidas raamatuid lugeda, neid käidelda ja hoida. Koguhoidjad olgu siin alalised teejuhid ja vastajad laste tuhandetele küsimustele. Enne pühi korraldagu lastekogud lastekirjanduse eri-näitusi, lasku trükkida pühiks lastele kinkimiseks sobivate raamatute nimistuid. Esikohal olgu muidugi nn. „jututunnid“. Kuulajaskond jagunegu rühmadesse, vastavalt vanusele. Rühma kuulugu 20—30 last. Jutustamiseks tuleb valida huvitav aine, seda lastele edasi andes kerges ja arusaadavas keeles, tarvitades ohtralt kahekõnet ja lühikesi kirjeldusi. Kuna poisikesed vajavad rohkem tegevust, siis olgu nendele jutustatav aine tegevusrikas. Tütarlapsed kuulavad meelsamini kirjeldusi, kuid need olgu huvitavad ja värvirikkad.

Lastekogudel võivad olla oma osakonnad isegi koduste raamatukogude kujul. Selleks asetatakse mõne lapse kodusse raamatukapp vastava kirjandusega, mida järjest uuendatakse. Kord või paar nädalas, määratud päevadel ja tundidel koguneksid siis sinna ümbruskonna lapsed ja koguhoidja, kes laenutaks raamatuid ja korraldaks „jututunde“. Muidugi tuleb väikestele lastele vaid näidata pilte ja anda nende kohta selgust. Samuti võib neid rakendada tööle, lastes vanadest ajakirjadest pilte välja lõigata ja paberile kleepida. Väike salmike alla, ja meil ongi uus kena laste pildiraamatuke käes. Suuremates linnades peaksid lastekogude juures olema oma kino ja teater. Lastekogud peaksid varustama vastava kirjandusega ka lasteaedu ja mänguplatse. Samuti peaks kogu juures olema rikkalik valik laste mängu.

Mis puutub veel noorte kogudesse, siis oleks soovitatav, et seal leiduks ruumi ka käsiraamatute, kaartide ja muude õppeabinõude ja vahendite tarbeks, kus koolide õpilased käiksid tunde ette valmistamas.

Veel kord, meil osutub laste- ja noorteraamatukogude või nende osakondade asutamine hädavajalikuks, sest nagu eelpool nägime, ei suuda meie koolid ega avalikud raamatu-

kogud rahuldada laste huve ega neid vääriliselt kasvatada. Vilunud laste- ja noortekogude hoidjad võivad väga hästi teha osa sellest tööst, mida praegu veeretame algkoolide peale. Nende kogude asutamisega saavutavad riik ja omavalitsused isegi materjaalset tulu, sest eelkooliealiste ja kooliskäijate laste harimine raamatukogude abil mõjub selleks tunduvalt kaasa, et teiseks aastaks klassi jääjate protsent langeb miinimumini. Sellele äratundmisele on jõudnud vastavate uurimuste põhjal teised kultuurriigid. Kindel on, et kõik „istujate“ peale kulutatavad summad katavad laste- ja noortekogude kulud ja võimaldavad isegi kenakese ülejäägi. Muidugi võib juttu olla sellest alles siis, kui laste- ja noorte- raamatukogud või nende osakonnad katavad tiheda võrguna maad ja nende kogusid peetakse vajalisteks lülideks haridust levitavate asutiste üldketis.

Lõpuks tahaksin puudutada laste- ja noorteraamatukogude hoidjate ettevalmistamise küsimust. Kuna meil need praegu puuduvad, siis tuleks asuda nende ettevalmistamisele, selleks esmajoones võttes vastavaid aineid õppekavva korraldatavail raamatukoguhoidjate kursustel. Esmalt tuleks aga asuda üldiselt raamatukogudes töötajate palgaolude parandamisele, sest muidu ei meelita ka tulevikus kedagi see uus ja vaearikas tööpõld. Kõiki avalikes raamatukogudes kui ka tulevikus laste- ja noortekogudes töötajaid tuleks õpetajatega ühevääristada ja nendele ka vastavat tasu maksta. Meil ei taheta nagu arusaada, et avalikud raamatukogud on samasugused haridust levitavad asutised nagu koolidki. Ei taheta nagu mõista, et laste- ja noorteraamatukogud on nende vajumjõu, energia kokkuhoiu-tsentrumid, mida laps ja noor koolis kui ka tulevikus elus hädasti vajab.

Loodame, et need vaated pea muutuvad ja olud paranevad ning meie kogud ja koguhoidjad paremate korralduste ja olude juures oma ülesandeid võivad ajakohaselt täita.

A. Möldri.

Mõtisklusi raamatukoguhoidjate päevalt.

E. R. Ü. sai käesoleval kevadel 14-aastaseks. Nende aastate jooksul on peetud mitu raamatukoguhoidjate päeva, kus on antud näpunäiteid, juhiseid, instruksioone jne. raamatukoguhoidjaile. Osa neist on leidnud kasutamist, teine osa ootab paremaid päevi. Keegi kõnelejaist tähendas, et

kümmekond aastat kõneleme ikka üht ja sama, aga kaugemale ei jõua. Ma usun, et me siiski oleme kaugemale jõudnud, kui mitte muus, siis vähemalt meil on avalike raamatukogude võrk välja arendatud, esialgu küll ainult arvuliselt. Nagu kuulsime, oleme ka sel alal ees oma naabreistki. Möödunud sügisel ütles keegi kohaotsija, et ta usub siiski vanasõnasse: julge pealehakkamine on pool võitu. — Nimelt oli ta täpselt 10 korda kulutanud ülemuste üksi koha pärast ja polnud tal endalgi enam usku kohasaamisse, kuid läks ikkagi uuesti ja 11. korral sai siiski koha. Tahtsin selle näitega toonitada, et meie eestlased' oleme kaunis pikaldase mõtlemisega ja tagasihoidlik rahvas, kes ei kiirusta otsustamisega.

Ka meie, raamatukoguhoidjad, peaksime raamatukogu asja pärast nii järelejätmatult peale käima, ehk saavutaksime siis ka rohkem, olgu see siis kas kauaigatsetud raamatukogunduse nõunik või midagi muud. Eks see rünnatav ka kord tüdi „ei“ ütlemisest või õlgade kehitamisest. Iseasi muidugi siis, kui need eitajad ei saa ära tüdineda ametivahetuse tõttu.

Samasugust taktikat peaksime kasutama ka raamatukogule soodsate ruumide nõutamisel. Meil on praegu käsil rahvamajade ehitamispaalavik. Plaanide valmistajad teevad need valmis muidugi vastavalt nõudeile. Siin peaksid raamatukoguhoidjad soetama sidemeid ja suhteid rahvamajade ehituskomisjoni liikmeiga, et omi soove läbi viia. Sest vaevalt on loota, et tullakse raamatukoguhoidjaid kutsuma neist istungeist osa võtma või omi soove avaldama.

Mis puutub uute raamatute hankimisse, siis siin loodetakse vist küll asjata niipea riikliku toetuse suurenemisele. Selleks kulub vähemalt mõnigi aasta, kuni riiklik toetus jõuab oma endisele tasemele. Ma ei tea, kui suuri reaalseid tagajärgi andis Raamatu-aastal algatatud raamatute annetamise või kinkimise aktsioon, kuid seda ei tohiks pidada lõppenuks ühes Raamatu-aastaga. Ainult ajalehes üleskutse avaldamisest on vähe. Ei teeks vist ülesaatmatut raskust saata kaart või kiri isikule koju kätte. Muidugi ainult neile, kellele annetamine ei käi majanduslikult üle jõu. Võidakse ju kinkida vanu raamatuid või millede väärtus on küsitav. Loodame aga, et aganate hulka satub ka teri. Meil osa lugejaid liialdab uute raamatute nõudmisega, näiteks lugesime ajalehest, et küsitakse Tõde ja õigus VI köidet. Arvatakse, et kui juba raamatule on märgitud I köide või osa, siis peab neid ilmuma lõpmatuseni, või kuni autor laseb surra kõigil tegelasil, siis ei saa enam küsida: „mis neist edasi saab?“ Leidub lugejaid, kes eelmisel aastal ilmunud raamatut vanaks peavad, ja ainult seda tunnustavad lugemisvääriliseks, mis tuleb otse

kõitja käest. Ometi leidub meilgi väärtraamatuid, mis on ilmunud aastate eest.

Lõpuks tahaksin puudutada seda kõige tähtsamat raamatukogus — see on minu isiklik arvamine — raamatukoguhoidjat. Raamatukoguhoidjate päeval rõhutati palgaküsimust — et teeks ja läheks, aga kes meile selle eest maksab? Kui meie, raamatukoguhoidjad, seda ootame, et iga samm meile välja maksetakse, siis me pole küll sattunud õigele kohale. Raamatukoguhoidjal peaks veidigi olema armastust, eneseohverdamist, kannatust, sitkust, püsivust, head tahet ja idealismi. Sellepärast peaksidki sellele alale siirduma need, kes iga sammu raha peale ümber ei arvesta. Lugesin hiljuti ajalehe joonealusest, kus kirjeldati noorsoo kasvatust pärast kooliaega. See oli väga ja väga pessimistlik. Seal leiti, et koolist lahkuv ja mitte edasi õppima minev noorus on jäetud täiesti tänava ja „elukogenud“ sõprade hooleks. Kuid ometi peaks just koolilõpetanuid olema kerge edasi virgutada enesearendamisele ja täiendamisele lugemise teel. Meie maakooles harrastatakse suurel määral raamatuõpetust, mis pole öeldud halvas mõttes, vaid olude sunnil on see nii, näit. liitklasses. Ja õpilane, kes juba kord on „lugemise sees“, nagu öeldakse, loeb meelsasti edasi. See edasilugemine oleneb aga jällegi raamatukoguhoidjast, kas ta suudab noori virgutada lugemisele või mitte. Minu arvates peaksid maal raamatukoguhoidjaks olema ainult õpetajad või pedagoogilise haridusega isikud. Meil on maal noori haritlasi rohkesti, kes võiksid muud seltsielu juhtida, see ei tarvitseks enam olla ainult õpetajate õlgadel. Nende „hobu“ oleks siis ainult raamatukogu. Esi- algu see amet küll ei too au, kuulsust ega loorberipärga, aga ehk rahuldume algul ka vähemaga. Üks korralikult sisustatud, ma ei ütlegi „eeskujulik“ raamatukogu on enam väärt, kui mõne seltsi auliikme nimi, auaadress juubeliks või äärmisel juhul kipsist rinnakuju kuski riulil. See kõik kaob ühes meiega, kuid raamatukogu kestab mitu põlve. Ja kujutelge, et meie, raamatukoguhoidjad, oleme ka oma ohvri talletanud sellesse elutarkuse lättesse, millest ammutavad sajad tuhanded, kui koolitarkus unustatakse!

E. L.

Vahelugemisi vahemärkustega.

Tihtigi loeme romaanidest, mälestusist ja teistest raamatuid katkendeid, mis jäävad kuidagi paremini meele, tõusevad hiljem jälle esile ja köidavad meie tähelepanu rohkemal määral kui harilikult. Iga inimesele on omane meele tule-tada neid loetud ridu ja lehekülgi, millised äratavad temas suuremat huvi ja kuidagi viisi puudutavad inimest lähemalt. Need mõtted ja avaldused, mis on loetud meis huvi äratanud lehekülgedelt, mõjuvad sügavamale ja kutsuvad omakorda üles uusi mõtteid — ja minu soov oleks, et siin esitatud katkendid ühes vahemärkustega sünnitaksid lugejais palju uusi mõtteid ja arvamusi ning neist tekkinud elevust jätkuks ka meie ajakirja veergudele.

1.

Katkend Richard R o h u romaanist „Vastsed rajad“:

Kord õhtul otsustan minna linna, et raamatukogust hankida endale midagi lugemiseks.

Linn on mulle endistest aegadest tuttav ja ma ei leia temas suuri muudatusi. Samad tühjad, laiad, kõledad tänavad, kus harva liigub mõni inimsiluett ja — nüüd, õhtuti, — ei ole kuulda ka ei ree riginat ega auto põrinat. Madalad, väikesed majad upuvad poolpimedusse, mis matab linna oma hõlma. Ainult kesklinnas on valgem ja liigub rahvast — jalutavaid õpilasi, promeneerivaid preilikesi — ning kaupluste aknad heidavad siin lumehangedele akna all eredaid, kuid kurvameelseid laike. Otsegu igavene uni lasub linnal, mis õhtuses pimeduses justkui rõhub ajusid, hinge. Suures monotoonsuses ja tüdimuses, tundub, möödub siin elu, ja ma ei vahetaks oma praegust elukohta, oma mägesid ja üksikut korterit linnaserval miski hinna eest selle linnaelu vastu siin. Kujutlen, kuidas need inimesed siin üks-teisest on tüdinud ja kui vastumeelses, aga paratamatus „läbikäimises“ veedavad nad oma aega.

R a a m a t u k o g u s kõnetan üht pikka noormeest, kes hirmus tähtsa näoga seisab oma puldi taga ja kirjutab midagi väga pikkamisi ja asjalikult. Ta vaatab hajameelselt mu otsa ja laseb mul kaua oodata, kuigi teisi inimesi ning asjatoimetusi ruumis peaaegu ei olegi.

Ma valin endale mõned raamatud ja noormees otsib neid mulle laisa tähtsusega. Harilikke viisakusreegleid ta ei tarvita; tundub, et nende tarvitamine teda tema arusaamise järgi kuidagi ta tähtsuses alandaks, — või on ta siin nii harjunud. Kaks, kolm raamatut valitutest leidub. Kui noormees mu nime, aadressi ja muidki andmeid küsib, mis mu isiku peab kindlaks tegema, juhtub üllatus: minu nime ja aadressi kuuldes mees äkki võpatab, sunnib aga siis enda jälle filosoofilisele rahule ja jääb millegipärast mõttesse. Mingi arusaamatus või selgusetus näib teda haaranud olevat ja ta ütleb mulle, teeseldes täiesti rahulikku inimest, kuigi ta seda enam ei ole, et ta mulle raamatuid koju anda ei saa.

„Aga miks? Ma maksan ju kautsjoni ja teile jääb minu aadress. Kõigile te nii ju ometi annate.“

Ta mõtleb pikaldaselt, ja teeseldes soliidust venitab, et ei saavat mulle anda sellepärast — sellepärast (ta pingutab end kõvasti, et midagi välja mõelda) — sellepärast, et ma ei ela linnas!

„Kas see ei ole siis ükskõik, kui ma aga raamatud õigel ajal tagasi toon ja teil on tagatis?“

Aga noormees on end juba leidnud ja muutub koguni elavamaks sellepärast — sellepärast — sellepärast nähtavasti, et ta on oma teada osavasti pääsenud räbalast seisukorrast.

„Teie ei ela linnas,“ kordab ta kangekaelselt. „Ma ei saa midagi parata.“

Aga ma elan ju linna piirides — mis vahe seal siis on?“

„Suur vahe. Ma ei tohi raamatuid anda linnapiiridest välja. See käib meie korra vastu.“

„Aga ma olen näinud teie raamatukogu raamatuid ka väljaspool linna piire,“ luiskan ma.

Noormees kohkub vähe, et ehk kukub ometi mulle saagiks, kuid kogub end ruttu ja ütleb lihtsalt, et kes teab kuidas see juhtuda võis, aga korra järele pole see õige.

„Ütelge parem, et teie ei taha neid mulle anda!“

Ja minugi ootamatuseks venitab noormees tähtsalt:

„Võib-olla ka.“

„Aga miks?“ jonnin ma edasi, kuigi põhjust tean.

Ta vaatab soliidset kõrvale ja ei vasta.

Peksetud koerana ronin uksest välja. Mõtlen, et kui ma pöörduksin selle linna suurte meeste soovitud otsima, siis, muidugi, ma raamatuid saaksin ja võib-olla koguni mõne „kaastunde“ sõna, aga ma jätan asja soiku. Ei tasu need raamatud ka lõpuks sellist vaeva. Ning las sel tagamaade noorhärnal puhata pealegi oma loorberitel, mida ta oma kriminaalromaanidest loetud tarkuses peab vist väga hiilgavaiks. Ainult kui ta sellest oma ülemusele räägib või koguni seltskonnas, siis ehk ei ole ta loorberitel enam menu. Või kes teab? Tagamaade linnade inimesed on ju väga ausad ja raamatukogu pääses ehk nende meelest suurest röövimisest. Lõpuks on mul hea meel, et mu isik ehk jääbki niiviisi selles linnas ainult legendaarseks kuulujutuks ja toda noorhärnat hakatakse pidama müstifikaatoriks.

Toodud katkend asetab kõverpeeglisse meie raamatukogu kusagil linnas ja ka raamatukoguhoidja isiku.

Oletame, et kirjeldatud kurioosne juhtum on tõesti aset leidnud täpselt nii, nagu lugesime, siis näeme oma kõverpeeglis mitte just meeldivat peegelpilti. Võib-olla, pehmen-dab seda sündmust aga tõsiasj, et kirjanik ei tulnud raamatukogusse mitte heas ja roosilises tujus. Seda järeldame sellest, et kirjanikule näib elu linnas olevat „otsegu igavene uni“ ja „suures monotoonsuses ja tüdimuses möödub elu linnas“, kus „inimesed on tüdinud üksteisest“.

Nüüd vaatleme „pikka noormeest“, kes on hirmus tähtsa näoga, „kirjutab väga pikkamisi ja asjalikult“ ning laseb kaua oodata saabunud lugejat. Peab tähendama, et siin on juhitud tähelepanu tähtsale asjaolule — kas tõesti raamatukoguhoidjad ja nende abilised lasevad asjatult ja põhjendamattult kaua oodata lugejail? Aga võib-olla on ka meie luge-

jad vahel liiga kannatamatud ja kärsitud, mitte jõudes ära oodata oma järjekorda. Kui aga raamatukoguhoidja ei tegele kellegi teise lugejaga, miks ei võiks siis uus sissetulnud lugeja otsekohe pöörduda raamatukoguhoidja poole vajalike selgituste saamiseks? Raamatute otsimise lugu teeb mulle nalja, — kuidas saab otsida raamatuid „laisa tähtsusega?“ Nähtavasti tehakse siin etteheiteid raamatukoguhoidjale, „pikale noormehele“, aegluses. Kuid kõik need, kes lähemalt tunnevad raamatukogu tööd, teavad kuivõrd vilunuks muutuvad meie raamatukoguhoidjad kauemat aega ühes ja samas kogus töötades. Nad teavad peast, kus kohal riulis milline raamat ja missuguse numbri all on; teavad ka seda, kas see raamat on kohal või välja laenatud, ja ütlevad veel, millal ja kellele raamat laenatud ning milajal võib loota raamatu tagasitulekut (seda muidugi juhul, kui lugeja ei hoi a raamatut üle ettenähtud aja). Niisiis võis siin tegu olla ehk algajaga, kel ei võinudki veel riulite süsteem päris tuttav olla ja millest võis tingitud olla ka aeglus. Mis puutub sellesse, et „pikk noormees“ — koguhoidja ei tarvitunud „harilikke viisakusreegleid“, siis võib arvata, et ta ei vastanud tervitusele. Mõnes ametiasutuses on kombeks, et sissetuleja tervitab sisse astudes ja et temale viisakasti vastatakse. Kui „pikk noormees“ selle seekord unustas, siis loodame, et see oli erandjuhus. Kuid tähendaksin siinjuures, et alaliselt töös viibijailt ei saaks alati nõuda sügavaid kummardusi jne. Ja käe andmine raamatukoguhoidjale tema laenutustöö juures, kus hulk lugejaid järke ootamas, mõjub isegi tööd takistavalt. Siit siis teeksime järeldusi ja peaksime meeles, et raamatukoguhoidjad suhtuvad viisakalt ja tagasihoidlikult lugejaile, püüdes nende soovidele kõigiti vastu tulla. Raamatukoguhoidja on kõigi lugejate nõuandja ja sõber!

Nüüd kohe aga näeme, et „pikk noormees“ ei soovi sugugi üles näidata vastutulekut. Meile on teadmata, kas selle „tagamaade linna“ raamatukogu kodukord ja määrused tõesti keelavad ära raamatute laenutamise linna äärtesse ja ümbrusse. Kas ei leidu määrustes siiski mõni erand, mis oleks võimaldanud raamatute laenutamist? Avalik rahva-raamatukogu peab olema kättesaadav lugejaile ja kui on veel kusagil maksvad sarnased kitsendavad määrused, siis on need ära iganenud ja need tuleks muuta. Too noormees oli raamatukoguhoidja või tema abi, sest väiksemas linnakeses polegi raamatukogus rohkem ametnikke. Ja jääb minule ja paljudele raamatukoguhoidjaile arusaamatuks, miks „võib-olla ka“ ei tahtnud too noormees raamatuid välja anda? Olen ka kin-

del, et kui sel juhul oleks pöördutud „linna suurte meeste“ poole, et siis raamatud tulnuks välja laenutada.

Raamatukogu ülemusest on kirjanik soodsamal arvamisel, et too poleks mitte jaganud ja heaks kiitnud raamatukogujuhataja, ametniku tegevust. „Või kes teab?“ — Meie taga- ja eesmaade linnade, alevite ja valdade raamatukoguhoidjad, nägime siin üht pilti kõverpeeglis! Püüame tegutseda ja töötada selles sihis, et peegel näitaks meile tulevikus kenamaid ja meeldivamaid sündmusi.

2.

Katkend August Mälgu romaanist: „Üks neistsinatseist“.

„Pääle jõule tuli meile avalikku raamatukokku uusi raamatuid. Ma kavatsesin asuda lugema neid number esimesest alates. Need uued ajasid aga sassi mu kavatsuse, sest tegid himu ja ma asusin nende juurde. Nende hulgas oli palju odavahinnalisi tõlkeid välismaa kirjandusest. Ma neelsin otse neid — igal õhtul raamat ja tihti lugesin voodis kella kolmeni. Muu hulgas juhtusid mulle kätte „Toaneitsi päevik“ ja „Noore naisõpetaja abiventii!“.

Siis nagu süüdati minus lõke — visa ja meeldiv: sina kirjutaja. Pole ju kirjutada tea mida. Oma elust... Ajaviiteks ja suleharjutuseks. Kui igal õhtul kirjutada mõni lehekülg, oleksid kevadeks kirjas kõik mu lapsepõlve mälestused kuni siiani ja siis usaldaksin juba paberile seda, mis juhtub elus veel huvitavat ja mu elukäiku mõjutavat. Ja keele ning kirja alal pidasin end juba pisut ülegi vanast sekretärist. Mis siis takistab asumast kirjutama?“

See väike katkend tuletab meile jälle meele: „kes palju loeb, see palju teab“ — kuid me kõik oleme vist loobunud kavatsusest lugeda läbi meile kasutada oleva raamatukogu köited esimesest numbrist kuni viimaseni. Kui ka päev oleks sada tundi pikk, jõuame lugeda ainult murdosa kirjutatud raamatuid. Et aga jõuda lugeda väärtuslikku kirjandust, peame hoolega ja läbikaalutult valima, mida lugeda.

Raamatukoguhoidjad, ligidalt ja kaugelt, kirjutage ka oma ajakirjale oma tegelikust elust, oma tähelepanekuist ja soovidest, oma rõõmudest ja muredest. Mõnikord näib, et mõnedki raamatukoguhoidjad on oma raamatute keskel viibides unustanud teised. Tihedam kontakt, sagedam läbikäimine oleks tõesti tarvilik. Kuidas aga seda teostada, selle üle ja paljude muude küsimuste üle peaks veel mõtteid vahetama.

3.

Jaan Vahtra kirjutab oma raamatus: „Minu noorusmaalt III“ mälestusi, kus kirjeldab oma kaasaegseid ja mitmeid üldiselt tuntud seltskonnategelasi. Meid, raamatukoguhoidjaid huvitab aga eriliselt peatükk „Aleksander Sibul“. Lootes, et nimetatud raamat: „Minu noorusmaalt III“ leidub

juba paljudes avalikkudes ja teistes raamatukogudes, luba-
tagu juhtida sellele raamatukoguhoidjate tähelepanu. Kuid
arvates, et vähemais raamatukogudes veel puudub see raa-
mat, ja mõnedki kirjanduse sõbrad pole jõudnud seda endale
veel hankida, siis esitaksin katkendeid tähendatud peatükist,
mis on eriti huvitavad raamatukoguhoidjaile:

„Läks mööda nädal, teine ja peagi veendusime, et A. Sibulast
võib saada ajalehemees. Tegimegi siis lehe juhatasele teatavaks, et
oleme leidnud paraja mehe Aleksander Tarto asemele, ja Aleksander
Sibul kinnitati kohale.

Pean ütleva, et olen näinud vähe sääraseid inimesi, kes nii
uure hoole ja tahtega oma töö juures on kui Aleksander Sibul. Hom-
mikul vara oli ta esimene toimetuse lauas ja töötas õhtul pärast teisi
üksipäini kaua, kui töö seda nõudis.

Ta rääkis vähe, sedagi tasa, protesteeris niisama vähe, kui mõni
asi pisut äpardus ja talle ses suhtes märkus tehti.

Veeresid nädalad ja kuud harilikus ajalehetöös ja meie võisime
lõppude lõpuks härra Sibula tööga täiesti rahul olla.

Varsti selgus, et härra Sibulal jätkub aega ja tahet veel muulgi
alal töötada. Just toimetuse ruumide kõrval asusid Viljandi karskus-
seltsi „Vabadus“ ruumid.

Seal võis Sibulat näha igal koosolekul, kõnekoosolekul ja üldse,
kui seltsi asjus midagi toimiti. Peagi oli ta „Vabaduses“ omainimene,
kes seltsi töös rohkkesti kaasa aitas.

Umbes samal ajal asutati Viljandi kooliõpetaja Eduard Schön-
bergi ettevõttel Viljandi lugemisring. Seal, kui ma ei eksi, oli üheks
asutajaks liikmeks ka Aleksander Sibul. *)

Uus selts pani toime kõnekoosolekuid, kus kõneldi üldharidus-
like ja kirjanduslike küsimuste üle ja kus tihti astus kõnelejana üles
ka Aleksander Sibul. Kirjanduslikel vaidlusõhtutel oli Sibul alatine
sõnavõtja. Pean tõendama, et tal oli suur huvi kirjanduse ja raamatute
vastu üldse. Kui lugemisring asutas raamatukogu, siis sai raamatuko-
guhoidjaks Aleksander Sibul.

Suure andumusega asus ta oma ülesande kallale ja ma usun,
see oli peaaesjalikult Aleksander Sibula teene, et uus selts peagi endale
õige kenakese raamatukogu sai ja ringisse nii mitmed tuntumad Vil-
jandi tegelased heameelega liikmeks tulid.“

„Aleksander Sibul, see püüdlik ja sümpaatne noormees, tegi
aastaid Viljandis vaikset, ennastsalgavat haridustööd Viljandi seltsi-
des, peaaesjalikult Viljandi lugemisringis.

Aleksander Sibul kerkis Eesti hariduselus silmapiirile laiemas
ulatuses Eesti Vabariigi algul Tallinna raamatukogu juhatajana, kus
ta on lakkamatult püüdnud arendada Eesti raamatukogunduse asjan-
dust kui vilunud raamatukogunduse tundja. Oma suurtest kogemustest
on ta iaganud juhatusi üle terve kodumaa, olles lektoriks nii paljudel
raamatukoguhoidjate kursustel ja sõbralikuks nõuandjaks igal juhul,
kui küsimus puutub raamatukogudesse. Minus elavad sümpaatsed mä-
lestused Aleksander Sibulast „Viljandi Teataja“ päevilt kui armsast
ja sõbralikust inimesest.“

*) Ma ei olnud lugemisringi üheks asutajaks, sest ring oli juba
enne minu Viljandi tulekut asutatud. Kui rääkida teenetest raamatu-
kogu arendamisel, siis tuleb siin välja tõsta Ed. Schönbergi, kui raa-
matukogu rajajat.
A. S.

Siin puudutaksin üht küsimust, nimelt raamatukoguhoidjate mälestuste alalhoidmist. Oleks soovitav, et raamatukogude tegelased kirjutaksid mälestusi, memuaare ja rikkaksid oma märkuste ja tähelepanekutega meie teadmisi. Sellega pöörduksin meie lugupeetud raamatukogude tegelaste, vanemate ja nooremate poole, paludes meeles pidada, et oleme huvitatud teada saama elukogenumailt nende kogemusi ja mälestusi raamatukogude arenemisega seotud tegevusest ja saavutustest.

Mulle meenub Ameerika-Inglise raamatukoguhoidjate ajakiri „Wilson Bulletin“. Selles avaldatakse peagu igas numbris autobiograafiline kirjeldus mõnelt raamatukoguhoidjalt (vahel ka kirjanikult või luuletajalt). Tähendatud kirjeldus ilmub koos autori pildiga, mis palju kaasa aitab tutvustamise mõttes.

Meie oma ajakirjas pole veel jõudnud nii kaugele, pole harjunud sellega. Kuid kord võiks katsetada ja usun, et need kirjeldused võivad lugejaid, mõjuvad kaasa raamatukogutegelaste lähemaks tutvumiseks ja toovad elavat vaheldust meie kuiv-teadusliku ajakirja veergudele!

M. Nael.

Praha linna keskraamatukogu.

(Ustredni Knihovna Hlavniho Mesta Prahy.)

Praha linna keskraamatukogu on asutatud 1891. a. Raamatukogu praegune hoone, mis asub Mariánské náměstil Klementinumi (üliskooli raamatukogu hoone) ja linna uue raekoja vahel ning valmis 1928. a., on üks moodsamaid Euroopas. Praha linna kindlustusühing, tähistades oma 60. sünnipäeva, annetas 1925. a. Praha linnale suurema summa ühe avaliku ehitise püstitamiseks. Nimetatud summaga ehitatigi keskraamatukogu hoone. Raamatukogupalee, millise ehitamiseks kulus üle 20 miljoni tšehhi krooni, projekti koostas arhitekt Fr. Roith, olles ühes raamatukogu direktori Dr. Jan Thon'iga külastanud enne ehitamisele asumist Euroopa eeskujulikemate raamatukogude hooneid, et leida sobivat eeskujut suure kultuurhoone püstitamiseks. Raamatukogu välimused ja fassaad ei ole eriti moodsad, kuna majas asub ka linnapea (primátori) korter, mis pärast raamatukoguhoonele taheti väliselt anda pigemini esindusliku suure elamu ilmet. Raamatukogu seemus seevastu võib vahalt võistelda Euroopa

uusimate ja moodsaimate linnaraamatukogude hoonetega Stokholmis ja Fredriksbergis. Raamatukogu hoonesse on paigutatud veel teisigi avalikke asutisi, nagu Praha Statistikaamet, Isamaaliste Kunstisõprade Ühingu pildigalerii jne. Maja esimesel korral asuvad kõik laenutusega seoses olevad ruumid, esijones suur laenutussaal, mis saab valguse klaaslae kaudu ülalt. Samal korral on ka laste lugemistuba ja -laenukogu. Viimasele paralleelselt asetseb ajalehesaal, peale selle käsiraamatukogu ja ajakirjade lugemistuba. Kõigisse neisse saalesse viib hoone peauksest lai trepp, mis avaneb avarasse skulptuuriga kaunistatud trepikotta, kus asuvad riiehoiuruumid. Viimaste taga asetsevad veel kaks erilist lugemistuba linnavalitsuse ametnike jaoks: omavalitsuse tehnilise- ning juriidilise raamatukogu hoiu- ja tööruumid. Kaks viimast sisaldavad hinnalisi ja vajalikke käsiraamatuid tehniliselt ja juriidiliselt alalt linna ametnike kasutamiseks nende töö juures ning on kättesaadavuse mõttes avatud vaid pealelõunati.

Keldrikorral on kaks ettekannetesaali, suurem 620 ja vähem kuni 230 kuulaja jaoks, nende riiehoiuruumid ja keskküte. Samas asuvad ka nukuteatri lao- ja maalimisruumid, kuna nukuteater ise asub vahekorral (prisemi). Teater on amfiteatri-kujuline mugav ruum 234 istekohaga. Sel korral asub veel raamatukogu köitekoda, tagavara-magasiniruumid, desinfitseerimisruum, pimedate-raamatukogu laoruum ja lugemistuba ning saksa vähemusrahvuse raamatukogu keskkogu iseseisva osakonnana.

Teisel korral on rida bürooruume raamatukogu personali jaoks kui ka publikuga asjaajamiseks. Katusekorral on veel tähelepanndavad peale raamatukogu muusikalise osakonna ja köidetud ajakirjade hoiuruumide kaks näitusesaali. Raamatukogu moodsad ja tulekindlad magasiniruumid, mis lähevad maja tagumises osas läbi kõige seitsme korra ja kuhu on otsekohene juurepääs kõigist laenutus- ja bürooruumest ning lugemistubadest, võivad mahutada kuni miljon köidet. Raamatute kui ka personali jaoks on raamatukogus olemas liftid.

Praha linna keskraamatukogu on määratud kõigile pealinna elanikele ja seepärast on juba algusest peale silmas peetud ka kaugemaid linna servi, millede jaoks asutatud haruraamatukogud. Alles veel 1914. a. omas keskkogu ainult 7 haruraamatukogu 108.000 köitega, praegu on neid aga arvult 49 üle 600.000 köitega. Kesk- ja harukogudel on ühine administratsioon ja kodukord ning kõikide kataloogimis- ja inventeerimistööd toimuvad keskkogus. Haruraamatukogude koostist täiendatakse keskkogu kaudu alatasa. Raamatukogu

sisaldab ilukirjandust ja teaduslikke raamatuid, mis jagunevad eri osakondadesse keelte järgi; nii on moodustatud prantsuse, saksa, inglise, vene j. t. osakonnad. Saksa sektsioon omab, nagu eelpool nimetatud, oma vähemusrahvuse raamatukogu av. raamatukogude seaduse alusel. Teiseks suuremaks sektsiooniks osutub muusika-osakond, mis sisaldab üle 40.000 köite. See osakond on suurim sellelaadiline raamatukogu terves vabariigis ja evib eesõigust saada muusikaliseks keskraamatukoguks. Pimedate osakond mahutab üle 2600 köite ja on samuti pimedate keskraamatukoguks riigis, kuna selles kogus olevaid raamatuid saadetakse ka väljaspoole Praha linna piire. Raamatud pimedatele on kirjutatud erilises Braille-süsteemilises punktikirjas, on selle tõttu äärmiselt mahukad ja vajavad hulgaliselt riuleid. Raamatuid laenutab pime insener.

Keskraamatukogu valitsus jaguneb neljaks instantsiks:

1. Presiidium — koosneb juhatajast ja 8-liikmelisest raamatukogu-nõukogust;

2. Kirjandusosakond — jaguneb omakorda kaheks all-osakonnaks:

a) kataloog (alfabeetiline ja süstemaatiline),

b) raamatute ostu osakond (nákup knih);

3. Distributsioon (distribuce) — siin jaotatakse raamatud nende kuuluvuse järgi kesk- ja harukogudesse ning toimetatakse ka vastavalt kohale;

4. Majandusosakond — eelarve täitmine: peakassa, inventar, küte, valgustus, köitmine jne.

Tulevikus on kavatsus luua raamatukogus veel viies osakond alalise revisjoni näol, kuna terve raamatukogu sulgemine intenuuri ajaks tekitab töö katkestamise tõttu põhjendatud pahameelt lugejaskonnas. Alaline revisjoniosakond teostaks aga inventuuri aasta läbi, ilma et tekiks takistusi raamatukogu igapäevases töös.

Praha linna kesk- ja harukogudes töötas 1936. a. 220 ametnikku (harukogudes 115, keskkogus 105), kirjandus- ja laenutusosakondades üksi töötab kummaski üle 40 isiku. Suurim haruraamatukogu Vinohrady linnaosas (omas 30. apr. 1936. a. 16.800 köidet tšehhikeelset kirjandust: 14.133 ilukirjanduslikku, 2667 teaduslikku raamatut) töötab 7 ametnikuga; vähim harukogu omab umbes 500 köidet ja töötab 1 ametnikuga. Raamatukogude personal jaguneb kahte kategooriasse: ametnikeks ja ajutisteks tööjõududeks, kusjuures viimaseid võib paigutada ümber ka teistesse linnaasutistesse, kuna alalised koosseisu kuuluvad ametnikud on ametivahekorras vaid raamatukoguga. Huvitav on siinjuures, et kuue

kõrgema haridusega staashi kuuluvate ametnike seas on pooled akadeemilised naised. Üldse on raamatukogu ametkonnas naiste ülekaal (119 naist 101 mehe vastu). Talvisel hooajal suureneb see arv laenutusosakondades veelgi. Omavalitusteenijate palgad tugenevad Tšehhoslovakkias ühiseile aluseile riigiteenijatega. 1936/37. a. eelarve järgi kulub kesk- ja harukogudes palkadeks 2.243.350 kč., raamatute ja ajakirjade ostmiseks umbes 1.000.000 kč. (1 tšehhi kroon 15 senti).

R a a m a t u t e o s t j a v a l i k. Raamatute ostmiseks ja valikuks on Praha linna keskraamatukogus eri ostuosakond, milline peab igal laupäeval konverentsi juurehangitavate raamatute valiku teostamiseks. Raamatute valikust võtavad osa peale direktori kõikide osakondade esindajad. Nii otsustab distributsiooniosakonna juhataja raamatute eksemplaride arvu, laenutusosakonna juht annab otsuse raamatute leviku ja kõlbelise külje kohta, majandusosakonna esindaja jälgib, et ostusummad ei ületaks umbkaudset nädala eelarvet, kirjanduse osakond otsustab raamatute literaarse väärtuse; viimast abistab tšehhi kirjanduse parim tundja raamatukogus; noorte- ja lastekogu juhataja valib raamatuid noorsoole kesk- ja harukogudes; laenukogu nõuandebüroo esindaja võtab osa koosolekust, et olla kontaktis soetatava uue kirjandusega. Peale muu riputatakse pärast konverentsi laenukogu tahvlile ametnike jaoks nimestik kõigist tellitavaist raamatuid, et laenutusosakond oleks teadlik uudisteoste soetamisest. Ostuosakonna ametnik, kes sooritab nädala kestel kõik eeltööd konverentsiks, saab iga päev umbes tund aega enne töö lõppu kõik eelmise päeva tähtsamad tšehhi päevalehed nende kirjanduseliste osade läbivaatamiseks, et märkida arvustuste ja retsensioonide põhjal paremaid teoseid tellimisraamatusse ettepanekute tegemiseks konverentsil. Nii soetatakse raamatukogusse kõik teosed varsti kohe pärast nende ilmumist. Muide, Praha suuremad raamatukauplused saadavad kogu nädala kestel raamatuid keskraamatukogule tutvumiseks, millised reedel valmistatakse laupäevaseks koosolekuks, hinnatakse ligipandud arvete järgi, arvestatakse nominaalhinnast maha 10%-line hinnaalandus ja varustatakse iga raamat ostuhinnale vastava sedeliga, et kiirendada tööd koosolekul. Konverents vaatab läbi kõik esitatud raamatud, kinnitab tellimised ja eksemplaride arvu, mis kantakse ostu protokollile. Teaduslikke teoseid ostetakse ainult kesk- ja käsiraamatukogude jaoks, ilukirjanduslikke ning populaarteaduslikke 50—70 eks., sest viimaseid saavad ka kõik harukogud. Raamatute valiku teostamisel raamatukogu direktor rakendab

kaudselt töösse kogu raamatukogu personali, arvestades iga osakonna esindaja sooviga ja nõuannetega. Nii ei kuulu ost vaid ühe isiku kompetentsi ja koostis saab kahtlemata mitmekesisem ja sobivam. Iga tellitav raamat saab muuseumis erivälilise sedeli kataloogis seniks, kui ta saab kogusse. Nii võib alati lugejale täpsalt öelda, kas raamat on juba kogus või ta soetatakse lähemas tulevikus. Raamatud, mida üldse ei osteta kogusse, varustatakse erilise kataloogikaardiga, mis omab raamatu numbrilise lahtris punase tähe „N“ (ei), mis tähendab, et teda ei osteta üldse. Saabub ta siiski kogusse autoreksemplari või annetuse näol, asendatakse „N“ga kaart tavalise kataloogikaardiga.

K a t a l o o g. Keskraamatukogus on peale trükitud nimestike kaks sedelkataloogi: tähetikuline ja süstemaatiline. Ilukirjanduse tähetikuline kataloog jaguneb omakorda veel keelte järgi, kuna teadusliku kirjanduse kataloogikaardid on paigutatud ühte vaatamata keeltele. Erinimestikke peetakse vaid 1) seeriasteoste (soubory), 2) koguteoste (spisy sebrané), 3) perioodikale (časopisy) ja 4) aruannetele (zpravy). Tähetikulise sedelkataloogi kaardid on märksa suuremad rahvusvahelisest formaadist käsitsi kirjutatud tekstiga, kusjuures pannakse rõhku suurele käekirjale, et ametnikud kataloogi sagedasel kasutamisel ei vaevaks silmi. Kataloogis esinevad veel erilised valgest kartongist valmistatud vahekaardid ühenimeliste autorite eraldamiseks. Neile kaartidele märgitakse kirjaniku perekonnanime ja eesnimede järele ka tema sünniaeg ning surma puhul selle alla surma kuupäev, miks neid kaarte kutsutakse „hällideks“ ja „kirstudeks“. Hii-gelsuures kataloogis, kuhu on kogutud kogu maailma teaduslikku kirjandust kõigis maailma keeltes, on sellised vahekaardid paratamatud, kuna autorite seas esinevad tõesti paljud ühesuguse ees- ja perekonnanimega isikud. „Kataloogi“ (nii nimetatakse tervet osakonda) personali jaoks on soetatud oma käsiraamatukogu, mis sisaldab kõiki kataloogimiseks vajalikke käsiraamatuid, nagu: leksikone, entsüklopeediasid, sõnastikke, bibliograafiat, kataloogimisjuhiseid jne. Kataloogimistö juhistena on ilmunud Tšehhoslovakkias kaks suuremat käsiraamatut:

1. Dr. Zdenek Tobolka sulest „Alfabeetilise autorkataloogi reeglid (Pravidla abecedního katalogu jmenneho) ja

2. Dr. Jaromir Borecky'lt „Kataloogi põhireeglid“ (Pravidla katalogu zakladního). Viimane on kohustav riiklikele teaduslikele raamatukogudele, kuid teda kasutatakse ka linna keskraamatukogus.

Teaduslikke raamatuid ei liigitata Tšehhoslovakkias nagu meil kümnendliigituse põhimõtteil, vaid nad jagunevad kaustadesse alates 20 cm. — 35 cm. Formaadid tähistatakse raamatu numbri ees suurte tähtedega A, B, C, D, F. Samu põhimõtteid taotleb ka Praha linnaraamatukogu. Muidugi on raamatu numbrid sellest sõltuvalt kesk- ja harukogudes õige suured. On vaid paar üksikut raamatukogu terves riigis, kus tarvitatakse kümnendsüsteemi.

Süsteemaatiline sedelkataloog kirjutatakse kirjutusmasinal rahvusvahelise suurusega standardkaartidele (12,5×7,5 cm.).

Kataloogi pealiigid märgitakse ära suurte tähtede abil A—Z-ni, pealiigid jagunevad veel märksõnade abil alaliikidesse ja koha- ning isikukataloogid peetakse eraldi. Töö on jaotatud kahe isiku vahel, kusjuures ühe vaatlusele kuuluvad loodus- ja täppisteadused, teisele humanitaarteadused. Nemad määravad ära märksõnad, milliste alla paigutada peaja teisiksedelid; masinakirjutajad abistavad neid sedelite kirjutamisel. „Kataloogis“ on veel eriametnik, kelle kohustuseks on võrrelda kõiki tähestikulise nimestiku kaarte raamatutega, et kataloogimine toimuks ühtlaselt ja täpselt, et ei puuduks ühtki juhatuskaarti ega esineks kaartidel valesti märgitud andmeid. See on tõesti hädavajalik töö, kui soovitakse, et sedelkataloog oleks täpne. Sellepärast käib „approbace“ (aprobatsiooni) ametniku käest läbi viimane kui üks raamatukogusse hangitud raamat, kui talle on antud juurekasvu number ja signatuur ning talle on kirjutatud kataloogi-, seeria- ja juhatuskaardid, kusjuures viimaseile kahele pannakse eriti suurt rõhku. Raamatukogu kohakataloog (repositni katalog) peetakse vihkudes, nagu põhinimestik, ja kaartidel.

1924. a. alates raamatukogu avaldab juhataja toimetusel publikatsioone „Spisy Knihovni Hlavního Mesta Prahy“ (Praha linna keskraamatukogu toimetused), milliseist on ilmunud 20, nende seas raamatukogu eriosakondade nimestikke, bibliograafilisi teoseid j. m.

Raamatute jaotamine kogudesse (distribuce). Siia osakonda tulevad raamatud köidetult, exhibristega, taskutega ja kullatud tiitli ning signatuuriga varustatult. Osakonnas on riulid kesk- ja 49 harukogu jaoks, kuhu kuue nädala kestel kogutakse igale raamatukogule eraldi raamatuid. Selle aja möödumisel sõidab raamatukogu auto ühes sellekohaste raamatukastidega kuue päeva kestel läbi kõik harukogud ja ligisõitev ametnik annab raamatud allkirja vastu harukogude juhatajaile üle. Raamatu signatuurid on kesk- ja harukogudes ühised. Iga raamatut saadab

kuni distributsiooniosakonnani eriline roosa sedel (n. n. „raamatu vari“) vastava arvu lahtritega, kuhu iga osakond määrgib kuupäeva, mil raamat on osakonnas läbitöötatud. Selline sedel võimaldab alati kindlaks teha, kuhu raamat on jäänud peatuma, ühtlasi hoidutakse sellega viivitusist, sest iga osakond püüab võimalikult kiiresti sooritada kõik vajalikud tehingud raamatutega, kusjuures ametnik määrgib ühtlasi oma nimetähed vastavasse lahtrisse ühes kuupäevaga, kandes vastutust tehtud töö eest.

L a e n u k o g u. Praha linna keskraamatukogu laenu-tussaal on avar ja valge, kuna klaaslagi võimaldab eriti soodsa valgustuse kõigisse nurkadesse. Hobuserauakujuline lett on õige pikk ja madal ning seetõttu väga otstarbekohane lugejate teenimiseks. Rikkalikult esindatud kaartkataloogide kapid asendavad ühtlasi kirjutuspulte laenajaile. Seintel, vitriines ja tahvleil on igasugu informatsiooni lugejate jaoks, nimestikke ühes hindadega, graafikat jne.

Lugejate nõuande alal töötab laenukogus erivahetustes 2 ametnikku n. n. informatsiooniosakonnas (informace) kohe sissekäigu juures, kust iga uus kasutaja juhatakse õigesse kohta. Loomulik, et nõuandeametnik peab hästi tundma kirjandust, et abistada lugejaid kirjanduse otsimisel. Ametnikul on telefoniühendus kõigi raamatukogu osakondadega. Ei leia ta nimestikest soovitud raamatute signatuuri, nõutab ta selle kataloogiosakonnast telefoniteel, kuna seal on valveametnik kogu laenutusaaja kestusel. Peale trükitud raamatute nimestik-kude ja trükkimata raamatute sedelkataloogi on informatsioo-niosakonnas kasutamiseks erinimistud — süstemaatilised kir-jutusmasinal paljundatud vihkkataloogid eriainete kohta, mil-liseid nõudmise peale antakse raamatukogu kasutajaile. Need vihkkataloogid on väljavõtted raamatukogu süstemaatilisest sedelkataloogist, et rahuldada võimalikult paljusid laenajaid korraga. Need on koostatud aegajalt selliste teadusharude kohta, mida korduvalt on küsitud informaces. Neid säilita-takse informatsiooni ametniku kirjutuslaua laekais, vastasel korral nad koguneksid ja jääksid lebama pultidele, sellep. saab neid kasutada ka ainult nõuande laual. Samul motiivl on uusimate raamatute kataloogikast aheldatud laua külge. Laenukogu seinatahvliil on nende nimestike kohta, milliseid laenutatakse nõuandeosakonnast, suur tabel, mille järgi kasu-tajad teavad nõutada ametnikult eriainete nimestikke. Peale selle on nim. osakonnas koostamisel raamatute pealkirjade sedelkataloog nõuande tarbeks, sest tšehhikeelne alapärane kui ka tõlkekirjandus on väga rohkearvuline ja laenajad ei tunne sageli raamatu autorit, teavad vaid pealkirja. Üldse

tõlgitakse Tšehhoslovakkias palju, maailmakirjanduse paremad ilukirjanduslikud kui ka teaduslikud teosed on tšehhi lugejale peagu kõik tõlkes kättesaadavad. Nõuandeametnikul on publiku lugemismaitse arendamisel suuri teeneid. Saanud teada, mida lugeja varem on lugenud, koostab ta sellele nimistu umbes samalaadilistest teoseist ja pärib hiljem lugeja arvamusi loetud raamatute kohta. Nii on tal võimalus juhtida raamatukogu kasutaja lugemismaitset positiivses suunas. Laenutuse juures tarvitatakse erilist numeraator-aparaati, millega laenutaja elektrinupule vajutamisel esitab keset saali nähtavale kohale ülesseatud transpandile lugeja järjekorra numbri, mis tähendab, et viimase poolt soovitud raamatud on laenutusvalmis. Sellega välditakse tülikaid sabasseismisi ja järjekorra rikkumisi, sest iga lugeja legitimatsioonil lüüakse raamatute vastuvõtmisel tema sellepäevane järjekorra number ja selle ilmudes transpandile teab lugeja, et tema raamatud on kohal.

Raamaturikete läbivaatamisel töötab keskraamatukogus eri tööjõud, kes lehitseb läbi kõik laenutusest tulevad raamatud. Nii ei satu rikutud raamat kergesti riulile ja on võimalus peagu alati kindlaks teha, kelle poolt raamat rikutud. Ka peetakse statistikat laenutajate töö intensiivsuse kohta. Sellepärast peab iga laenukogu ametnik igapäev üles märkima tema poolt laenutatud raamatute arvu, mille põhjal koostatakse nädala statistika. Selline tabel riputatakse laenukogu seesmisisse ruumesse ja suurim laenutuste arv tähistatakse punase tindiga, et virgutada laenutajaid kiiremale tööle. Siinjuures on pandud tähele, et naisametnikud töötavad laenukogus märksa kiiremini kui mehed. Laenutuspersonali keskmine haridustase pole kuigi kõrge: osa neist on lõpetanud kõrgema algkooli, osa omab pooliku, osa lõpliku keskkoolihariduse. Kõrgema haridusega tööjõud on vaid nõuande alal, peale selle omab kõrgema hariduse laenutusosakonna juhataja Jarosláv Frey, kes terve osakonna üldkorraldajaks ja hingeiks.

Raamatukogu propaganda alal suudab Praha linna keskraamatukogu pakkuda palju jäljendamisväärset ja kasutamiskõlvulikku av. raamatukogudele. Lugeja psühholoogia, pedagoogika ja raamatukogu propaganda küsimustega tegeleb laenutusosakonna juht, kes peale igapäevase töö lugejatega, kulutab võrratult palju aega igasugu uurimusele, et kergendada lugejaile raamatute leidmist ja propageerida raamatut. Tema teoseist on terve rida ilmunud trükis. Lugeja propaganda alal kasutab keskraamatukogu õige mitmekesiseid vahendeid: valikriiulit, raamatute tiitellehtede katalooge tea-

dušliku kirjanduse propageerimiseks, plakateid, uurimusi lugeja psühholoogia alalt, kommenteeritud ilukirjanduse ja teadusliku kirjanduse katalooge, raamatute valimiknimestikke jne. On koostatud ka Määrimaa ja Sileesia kohta n. n. kirjanduslik topograafia, kuna ümbertöötamisel on Böömimaa kaart. Vastavale maakohale, millist kirjanik käsitab oma teoses, kleebitakse maakaardile kirjaniku nimi suurema või vähema sedeli näol vastavalt autori või raamatu tähtsusele. Nii avaneb võimalus kindlaks teha kodukoha kirjanikke, ühtlasi võib lugeja leida kirjandust soovitud maakoha kohta oma kodumaal. Selline kaart avaldatakse trükis ühes lisatekstiga, mis käsitab seletusi autorite ja nende teoste kohta. Ideaalsemaks veel sellisest maakaardist peetakse n. n. kirjanduslikku gloobust, kuid selleks tuleks põhjalikult tutvuda terve maailma parimaga.

Raamatukogus kasutatav kirjanduse valikriiul on samm avariilite poole. Riiul asetub nähtaval kohal laenutusleti taga. Lugejale antakse siin võimalus ise valida raamatuid. Valikriiulile valitakse raamatud laenukogust iga tööpäeva alul ja täiendatakse neid päeva jooksul väljalaenatud raamatute võrra alatasa. Kirjandus sel riiulil on jaotatud järgmistesse rühmadesse: „Reisid. Mitmesugust. Seiklusromaanid. Humoristlik romaan. Maailmasõda. Tõsisem kirjandus. Ühe autori teosed. Naiste lektüür“. Lugejate kasvatamisel on seatud üles kolm ülesannet: intellektuaalne, esteetiline ja kõlbeline lugeja kasvatamine. Selle teostamiseks on koostatud ülalnim. valimiknimistud, kommenteeritud nimistud, juhised nimestike kasutamiseks jne. Raamatute korraliku säilitamise virgutamiseks on raamatukogudes tarvitusel kunstnik Josef Lada poolt valmistatud eriline plakat, milline värviliste piltide abil näitab, kuidas raamatuga ei tohiks käituda. Pildid on varustatud ühtlasi vastava tekstiga. Selline plakat ripub ka kõigis harukogudes 3—4 kuud.

1935. a. kasutasid Praha linna kesk- ja haruraamatukogusid 913.745 isikut, kellele laenutati 2.054.274 köidet. Keskkogus üksinda oli 294.345 kasutajat, kes laenasid 590.065 köidet (ilukirj. 492.959, teaduslikke 97.106). *)

*) Prahast oli 1930. aastal 848.000 elanikku. Laenutus ühe elaniku kohta 1935. aastal seega 2,4 köidet. Meie mõiste järgi on see väga keskpärane saavutus, sest ta ei küüni isegi meie linnade laenutuse keskmise tasemeni, mis 1935/36. aastal oli 3,7 köidet ühe elaniku kohta. Imestama paneb ka väike populaar-teadusliku kirjanduse laenutus, mis moodustas üldarvust 19,7%. Meie suuremates linnades Tallinnas ja Tartus laenutati populaar-teaduslikku kirjandust 25 protsendi ümber.

Keskraamatukogu juures töötav lugemissaal käsiraamatukogu koosneb kahest suurest saalist, ühes neist loetakse raamatuid, teises ajakirju. Käsikogusse tuuakse nõude korral raamatuid ka muusika osakonnast ja laenukogust, ka rariteete ja vanemaid toseid, milliseid koju ei laenutata. Ka on käsikogus erilised pappkarbid maakaartide jaoks, mis sisaldavad riidele kleebitud üldisi ja spetsiaalmaakaarte. Ajakirjade osakonnas laenutatakse peale uemate numbrite ka ajakirjade eelmisi aastakäike alates 1930. a. Vanemaid aastakäike saab laenata käsikogu kasutamiseks laenukogu magasinest. Ajakirjade ja käsikogu osas on vaba juurepääs riiale, välja arvatud vähemad kaustad, mis antakse välja vaid käsikogu legitimatsiooni vastu nende kerge kadumise tõttu.

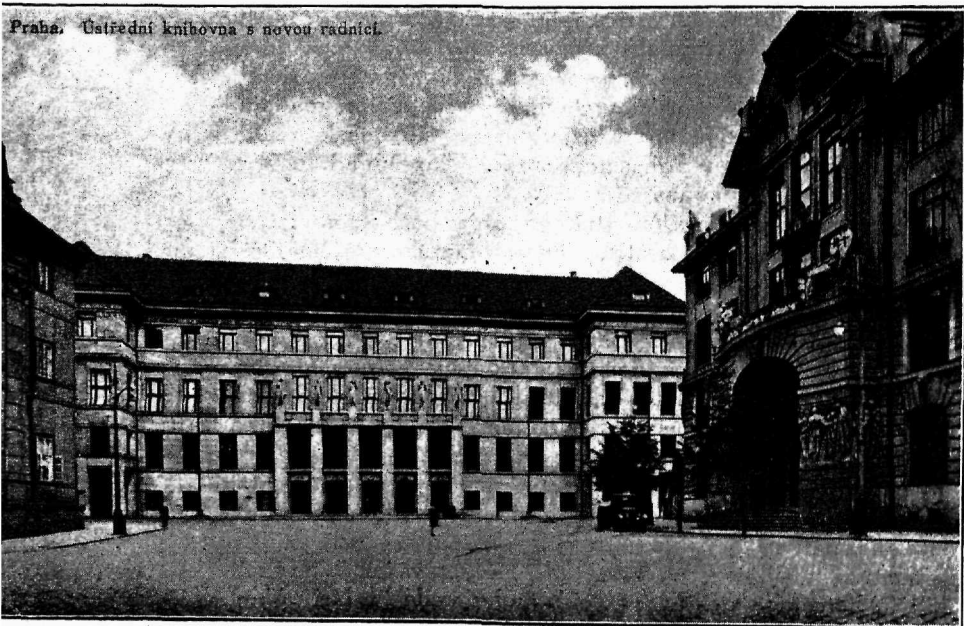
Ajalehtede lugemissaal on algupärane oma seadeldiselt. Tema sisustuseks on eriti mugavad jämeda ja laga tugitoolid, mis kruvitud põranda külge nii, et neid on võimalik kääntada valguse järgi ilma, et tarvitseks muuta tooli asupaika. Sellist mööbelt peetakse väga otstarbekohaseks, sest meil kasutatavaid ajalehepulte mahuks samasse ruumi palju vähem. Kuna ajalehesaalis on alaline valve, nii ei kogune sinna halba publikut.

Keskraamatukogu noorsoosakonda ei pääse täiskasvanud üldse, kuna siin tahetakse anda lastele täielik vabadus, et nad ei tunneks raamatukogus kooli ega kodu kasvatuslikku hõngu, mis neid raamatukogust eemale peletab. Muidugi juhib neid noortekogu juhataja. Kogus on madalad avariivõlvad vastavalt jaotatud kirjandusega, sisustuseks madalad ümmargused laud ja samasugused kääntatavad tugitoolid kui käsiraamatukogus.

Praha linna keskraamatukogu oma harukogudega on tõeline vabaharidustöösutus, sest raamatukogu hoolitseb kõigiti oma kasutajate hüvede eest, püüdes rahuldada ja arendada neid ning tõsta kasutajate arvu. Juba raamatukogu hoone ehitamisel on arvestatud asjaoluga, et raamatukogu tihedama kasutamise huvides oleks soovitav, et raamatukogu hoones korraldataks kultuuri näitusi, ettekandeõhtuid, kontserte jne. Sellised üritused meelitavad publikut raamatukogusse ja aitavad raamatukogul pidada sidet teiste kultuuri-aladega. Raamatukogu omab kaks näituseruumi, kus aegajalt korraldatakse kunsti, raamatu, haridusvahendite, musikaaliate jne. näitusi. Siin raamatukogu juhataja rakendab töösse nooremaid tööjõude, et kasvatada endale väärilisi järeלטulijaid ja katsetada nende võimeid, andes neile ühtlasi võimaluse kasutada oma teadmisi ja teha endale raamatukogundu-

ses nime. See on süstemaatiline töö, mis keskraamatukogu teeb rahvahariduse tõstmiseks Prahas ja kaudselt terves va-
bariigis. Möödunud aastal korraldati raamatukogus mitu näi-
tust, muuseas romantiku, tšehhi byronismi rajaja kirjanik
Mácha 100-a. surmapäeva puhul, mil mitme kuu kestel kor-
raldati näitusi üle maa suure kirjaniku mälestamiseks. Kesk-
raamatukogu näitus „Karel Hynek Mácha kujutatavas kunstis“
oli rikkalik kirjaniku portreede, büstide ja tema raamatute
illustratsioonide poolest, peamiselt graafikas. Näitusel esinesid
peagu kõik Mácha poemi „Maj“ sada väljaannet, origi-
naaldokumente j. m. Ka esines sel puhul üks raamatukogu
ametnike raadiokõnega. Üldse teevad Tšehhoslovakkia raa-
matukogud palju välispropagandat raamatukogule ja raama-
tule, korraldades kirj. ettekandeõhtuid, kultuurfilmide linas-
tamist ja näitusi. Kõikide eesotsas aga sammub Praha linna
keskraamatukogu, millisel selleks suurimad eeldused ja vaim-
sed ning majanduslikud võimalused. Sellega tõstetakse raa-
matukogude ja raamatu populaarsust rahva seas. Raamatu-
kogus asuv marionettide teater on samul motiivil rakendatud
mõjuvaima propagandavahendina töösse keskraamatukogu
kasutavate noorte ligitõmbamiseks.

Mag. Mall Jürma.

Praha linna keskraamatukogu.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu Kodukord.

I. LIIKMED.

1. Ühingu liikmeskonna moodustavad kõik põhikirja alusel liikme õigused omandanud isikud.

2. Juhatusse, revisjonikomisjoni ja koosoleku juhatusse võib valida ainult hääleõiguslikke liikmeid.

3. Uued liikmed omandavad hääle- ja sõnaõiguse alles siis, kui juhatus nad liikmeks on vastu võtnud (põhikirja § 7) ja nad on sisseastumis- ja liikmemaksu tasunud.

4. On liikme tegevus või käitumine ühingu põhikirja või kodukorra vastane või vastuolus ühingu sihi, huvide või põhimõtetega, peab juhatus ta liikmeskonna nimestikust kustutamiseks üldkoosolekule ette panema. Erakordseil juhtudel võib juhatus kuni üldkoosoleku otsuseni kõrvaldada liikme ühingu tegevusest. Kustutamisele tuleval liikmel on õigus ennast üldkoosolekul kaitsta. Selleks tuleb talle teatada selle küsimuse päevakorras seismisest.

5. Liikmeõiguste kitsendamisest või nende äravõtmisest peab juhatus asjaosalisele teatama kahe nädala jooksul õiguste äravõtmise või kitsendamise otsuse tegemise kuupäevast arvates.

6. Ei pane juhatus ise ühingu põhikirja või kodukorra vastu eksinud liiget ette nimestikust kustutamiseks, on seda õigus teha revisjonikomisjonil. Kustutamise ettepanek peab olema kirjalik ja motiveeritud ja esitatakse juhatusse kaudu üldkoosolekule otsustamiseks. Otsus liikme väljaheitmise kohta toimub põhikirja § 16. kohaselt.

7. Isikuid, kel Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu eesmärkide teostamisel või raamatukogunduse arendamisel erilisi teeneid, võib

valida ühingu auliikmeiks. Auliikme valib üldkoosolek juhatuse ettepanekul. Auliikmel on kõik liikme õigused. Auliikmed ei maksa liikmemaksu.

8. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu võib olla ka toetajaliikmeid. Toetajaliikmel on üldkoosolekul sõnaõigus.

II. ÜLDKOOSOLEK.

9. Ühingu üldkoosolekud on korralised ja erakorralised.

10. Korralise aasta-üldkoosoleku kutsub kokku juhatus kolme kuu jooksul pärast eelmise tegevusaasta möödumist. Üldkoosoleku koha määrab kindlaks juhatus.

11. Korralise üldkoosoleku päevakorda peavad olema võetud vähemalt järgmised punktid:

- a) koosoleku juhatuse valimine;
- b) eelmise aasta tegevus- ja kassaaruanded ühes revisjonikomisjoni otsusega;
- d) eeloleva aasta eelarve ja tegevuskava;
- e) valimised põhikirja järgi.

12. Kui revisjonikomisjon on otsustanud kokku kutsuda erakorralise üldkoosoleku, seab ta kokku päevakorra ja esitab selle ühingu esimehele või viimase äraolekul selle abile ühes koosoleku kokkukutsumise motiividega ja väljavõttega sellest revisjonikomisjoni koosoleku protokollist, milles erakorralise üldkoosoleku kokkukutsumine tunnistati vajalikuks.

13. Kui põhikirjas ettenähtud hulk liikmeid peab tarvilikuks erakorralise üldkoosoleku kokkukutsumist, tuleb neil pidada omavaheline eelkoosolek, mida juhatab koosolijate poolt volitatud juhataja ja protokollib nende poolt valitud protokollikirjutaja.

Sel eelkoosolekul selgitatakse erakorralise üldkoosoleku kokkukutsumise tarve, määratakse ära selle päevakord ja valitakse isik, kelle hooleks usaldatakse erakorralise koosoleku nõude esitamine juhatusele.

Protokollile kirjutavad alla kõik koosolijad.

Alla kirjutada võib lasta ka neil liikmeil, kes koosolekul ei olnud, kuid ühinevad erakorralise üldkoosoleku kokkukutsumise nõudega päevakorda võetud küsimuste selgitamiseks.

14. Erakorralist üldkoosolekut kokku kutsuma volitatud isik annab eelmises paragrahvis nimetatud koosoleku protokollis ära kirja ühes päevakorraga üle ühingu esimehele või viimase puudumisel selle abile.

15. Esimees, saades revisjonikomisjonilt või liikmete volinikult erakorralise üldkoosoleku kokkukutsumise nõude, peab selle tegema teatavaks ühe nädala jooksul juhatusele, kes siis on kohustatud kokku

kutsuma üldkoosoleku ühe kuu jooksul, arvates koosoleku kokkukutsumise nõude esitamisest ühingu esimehele.

Ei tee seda juhatus, siis on õigustatud koosolekut kokku kutsuma revisjonikomisjon või üldkoosoleku kokkukutsumise tarvilikuks tunnistanud liikmed.

16. Revisjonikomisjoni või liikmete nõudel kokkukutsutud erakorralise üldkoosoleku päevakorda võib juhatus oma poolt täiendada. Kokkukutsujate poolt aga päevakorda võetud küsimusi ei tohi juhatus päevakorrast välja jätta.

17. Soovib mõni ühingu liige mingisuguse küsimuse võtta üldkoosoleku päevakorda, peab ta sellest teatama kirjalikult juhatusale vähemalt üks nädal enne üldkoosolekut.

Juhatus on kohustatud võtma üldkoosoleku päevakorda küsimusi, mille arutamist pooldab vähemalt niisama palju liikmeid, kui on tarvis erakorralise üldkoosoleku kokkukutsumiseks.

18. Üldkoosolek võib otsustada ainult neid küsimusi, mis koosoleku päevakorda on võetud.

III. ÜLDKOOSOLEKU KÄIK.

19. Üldkoosoleku avab ühingu esimees, tema abi või mõni teine juhatuse liige, kui koosolek on kutsutud kokku juhatuse poolt. Revisjonikomisjoni või liikmete poolt kokkukutsutud koosoleku avab kas revisjonikomisjoni esimees või liikmete volinik, selle järgi, kes oli kokkukutsuja.

20. Üldkoosoleku avaja poolt tehakse kõigepealt kindlaks kvoorumiraamatu järgi, kas koosolek on otsustusvõimeline.

21. On liikmeid vähem koos, kui põhikiri kvoorumii moodustamiseks nõuab, lõpetatakse koosolek kohe.

22. On kvoorum koos või üldkoosolek teistkordne, mis on otsustusvõimeline põhikirja § 18. alusel, asub avaja koosoleku juhataja valimisele. Üldkoosolekut juhatab kuni koosoleku juhatajate valimiseni koosoleku avaja. Siis valitakse protokollkirjutajad ja vähemalt kaks häältelugejat, kes koosoleku kestes aset leidvate hääletuste puhul teostavad kumbki iseseisvalt häälte lugemist.

23. Pärast valimist kannab koosoleku juhataja kutselehel märgitud päevakorra ette ja selgitab, kas koosolijad on sellega nõus.

Soovitakse koosolijate poolt päevakorras muudatusi, otsustatakse see küsimus häälteenamusega.

24. Iga päevakorras asuva punkti kohta annab juhataja esimesena sõna koosoleku kokkukutsuja poolt määratud aruandjale.

25. Ükski koosolijaist ei tohi kõnelda juhataja loata. Juhataja märgib sõnasoovijad üles ja annab neile sõna ülesandmise järjekorras.

26. Soovib keegi arutamise või üldse koosoleku korra kohta midagi ütelda, palub ta sõna „korra kohta“, mispeale juhataja talle annab sõna kohe väljaspool järjekorda.

27. Leiab mõni koosolijaist, et ta mõtteid või mõnda fakti on ekslikult käsitatud, palub ta sõna „faktiliseks märkuseks“, mispeale juhataja talle väljaspool järjekorda kohe järgmisena annab sõna samas korras, nagu ette nähtud § 26.

28. Soovivad kaks koosolijat korraga sõna: üks „korra kohta“, teine „faktiliseks märkuseks“, annab juhataja sõna kõigepealt sellele, kes seda soovis „korra kohta“.

29. „Korra kohta“ ja „faktiliseks märkuseks“ antakse sõna ühes küsimuses ainult üks kord ja mitte üle kolme minuti.

30. Kõneleja peab mõtteid avaldama korrektselt. Koosoleku juhataja kohuseks on valvata, et see nõue täidetak. Ühtlasi valvab koosoleku juhataja selle järele, et liikmed koosoleku käiku ei segaks ega korda ei rikuks.

31. Eksib kõneleja või mõni teine koosolija eelmise paragrahvi nõude vastu, teeb juhataja talle märkuse.

32. On kellelegi kaks korda tehtud märkus ja ta rikub veel kolmas kord koosoleku korda, kaotab ta selle päevakorra punkti kohta sõnaõiguse.

33. Raskemate eksimuste puhul võib koosolek karistada korra-rikkujat ka koosolekult eemaldamisega.

34. Koosoleku juhatajal on õigus kõnelejale, kui see kaldub kõrvale arutusel olevast küsimusest, teha märkust ja teda paluda asja juurde. On kõnelejat kolm korda palutud jääda asja juurde, kaotab ta selle päevakorra punkti kohta sõnaõiguse.

35. Arvab mõni koosolijaist, et kedagi on tarvis viisakusele, korrale või asja juurde kutsuda, palub ta sõna „korra kohta“ ja juhivad sellele koosoleku juhataja tähelepanu. Ei pane koosoleku juhataja seda avaldust tähele, võib küsimuse ülestõstja nõuda, et koosolek pärast juhataja ja nõudja lühikest seletust selle kohta annaks otsuse, kas korralekutsumiseks oli põhjust.

36. Soovib keegi koosolijaist sõnaandmist või läbirääkimisi lõpetada, palub ta sõna „korra kohta“ ja teeb vastava ettepaneku.

Juhataja peab ettepaneku kohe panema hääletusele.

Otsustab koosolek sõnaandmise lõpetada, võivad kõnelda veel ainult need, kes ennast juba on üles andnud, kui koosolek teisiti ei otsusta.

37. Koosolek võib vastava otsusega läbirääkimistel kõikide kõnelejate kõneaja piirata.

38. Koosoleku juhatajaga ei ole lubatud astuda vaidlusse.

39. Ei suuda koosoleku juhataja korda pidada või kaotab ta koosolijate usalduse, asub juhutama tema abi või mõni koosolekul viibiv juhataja liige.

41. Koosoleku juhatajal on õigus koosolekul tekkinud suuremate arusaamatuste ja segaduste puhul koosolekut katkestada või peale kahekordse katkestamise lõpetada.

42. On kõik sõnavõtmised läbi, lõpetatakse läbirääkimised.

IV. HÄÄLETAMINE.

43. Enne ettepanekute hääletamisele asumist peab juhataja küsima, kas keegi ei soovi teha veel ettepanekuid.

44. Koosolijad võivad teha ettepanekuid ja parandusi ning täiendusi juba esitatud ettepanekute kohta.

45. Koosoleku juhataja võib nõuda, et kõik ettepanekud, täiendused ja parandused esitataks temale kirjalikult.

46. Oma ettepaneku võib igäüks igal ajal tagasi võtta. Toetab aga mõni koosolijaist sama ettepanekut ja nõuab selle hääletamist, tuleb ta otsustamisele.

47. Enne hääletamist avaldab koosoleku juhataja kõik ettepanekud, täiendused ja parandused. Parandused ja täiendused hääletatakse enne neid ettepanekuid, mille kohta nad käivad.

48. Hääletamismotiivide kohta antakse sõna enne hääletamist, kuid ainult üks kord ja mitte üle kolme minuti.

49. Kui ettepanekuid, parandusi ja täiendusi on mitu, hääletatakse kõigepealt need, milliste vastuvõtmine teiste hääletamise teeb tarbetuks, ja selle järele need, mis erinevad algettepanekust kõige enam. Kui säärast vahet ei ole, hääletatakse nad esitamise järjekorras.

50. Igäüks võib nõuda, et ta ettepanek pandaks hääletusele. Juhatajal on õigus keelduda ettepaneku hääletamisele panemisest, kui ta leiab, et see ei ole kooskõlas kehtivate seaduste ja põhikirjaga.

51. Hääletamine toimub kinniselt, kui seda nõuab üks kümnendik koosolijaid.

52. Lahtine hääletamine toimub käe tõstmisega.

53. Kinnist hääletamist toimetatakse ühingu pitsatiga tembeldatud sedelite abil, mis häältelugejad jagavad välja hääletamise algul kõigile hääleõiguslikele ühingu liikmeile, igäühele üks.

Täidetud sedelid kogutakse kokku häältelugejate poolt, avatakse ja antakse teada koosoleku juhatajale hääletamise tagajärjed, kes need omakorda teatab koosolijaile.

Tühjad sedelid loetakse erapooletuiks.

54. Otsused tehakse lihthäälteenamusega, kui põhikiri seda teisi ette ei kirjuta.

55. On hääletamisel üks ettepanek, loetakse hääled „poolt“ ja „vastu“. Ettepanek loetakse vastuvõetuks, kui ta sai rohkem hääli „poolt“ kui „vastu“, hoolimata erapooletuist. Häälte poolnemisel otsustab koosoleku juhataja hääli.

56. On hääletamisel mitu ettepanekut, hääletatakse kõik ettepanekud ainult „poolt“ ja tunnistatakse vastuvõetuks see, mis sai häälte enamuse. Ei saanud ükski ettepanek häälte enamust, hääletatakse kõik ettepanekud uuesti ses järjekorras, kuidas nad esimese hääletuse puhul hääli said ja vastuvõetuks loetakse see ettepanek, mille „poolt“ antud häälte arv on kõige suurem.

57. Iga hääleõiguslik koosolija võib nõuda, et ta nimi ühes eriarvamusega kantaks koosoleku protokoll, kui ta on seisnud otsuse vastu, mis siiski sai häälteenamuse.

58. Tehtud otsus on põhikirja piires siduv igale ühingu liikmele.

59. Ühingu organite valimisel valitakse liikmed ja asemikud korraga, kusjuures enam hääli saanud kandidaadid arvatakse liikmeiks, teised asemikeks.

60. Kui kandidaadid saavad võrdselt hääli, otsustab liisk.

61. On kõik päevakorras seisnud küsimused läbi arutatud ja nende kohta otsused tehtud, valitakse koosolijate hulgast vähemalt kolm isikut, kes peavad protokoll läbi vaatama ja ühes koosoleku juhataja ja protokollikirjutajatega alla kirjutama hiljemalt ühe kuu kestes pärast üldkoosolekut.

62. Igas protokollis peab olema märgitud:

- a) kas üldkoosolek oli korraline või erakorraline,
- b) kelle poolt kokku kutsutud,
- c) koosoleku aeg, koht, algus, lõpp ja osavõtjate arv,
- d) kes avas koosoleku,
- e) kes valiti koosoleku juhatajaks ja protokollikirjutajaks,
- g) üldkoosoleku päevakord ja selle kinnitamine esitatud või muudetud kujul,
- h) üldkoosoleku päevakorras asetsevate punktide arutamise lühike kirjeldus,
- i) koosoleku otsused.

Iga üksiku punkti kohta olgu märgitud: a) küsimuse algataja, b) läbirääkimistele järgnenud ettepanekud ühes hääletamisel saadud häälte arvuga ja märkusega, milline ettepanek, hääletamise tagajärge arvestades, sai koosoleku otsuseks.

63. Kui protokoll ei olnud õigesti koostatud, tuleb see parandada, kusjuures parandused olgu märgitud protokoll lõpul ja tõestatud samade allkirjadega, milledega protokollgi kinnitatud.

V. JUHATUS.

64. Ühingu juhatus valitakse põhikirja § 19. ettenähtud koosseisus ja korras.

65. Hiljemalt kahe nädala jooksul pärast uue juhatuse valimist kutsub ühingu endine esimees või tema puudumisel ta abi kokku üle-

andmise koosoleku, millest võtavad osa nii vanad kui ka uued juhatuse liikmed. Sel koosolekul on vanul juhatuse liikmeil ainult sõnaõigus.

66. Jätab vana juhatus eelmises paragrahvis ettenähtud nõude täitmata, peab ühe nädala jooksul üleandmise koosoleku kokku kutsuma see uue juhatuse liige, kes sai valimistel kõige enam hääli.

67. Esimesel koosolekul jaotab juhatus omavahel ametid; võtab üle vanalt juhatusest asjaajamise ja varanduse nimestiku järgi; määrab kindlaks juhatuse järjekordsete koosolekute aja ja kaalub tegevuskava teostamise võimalusi, arvestades üldkoosoleku poolt antud juhiseid ja võttes aluseks toimkondade töökavu. Erakorralise juhatuse koosoleku kutsub kokku juhataja või tema abi, millest teatatakse § 69. ettenähtud liikmeile.

68. Juhatus koostab ise oma koosoleku päevakorra.

69. Juhatuse koosolekuist võivad võtta osa sõnaõigusega juhatuse liikme kandidaadid, revisjonikomisjoni liikmed, toimkondade juhatajad väljaspool juhatuse koosseisu.

70. Otsused tehakse põhikirja § 22. alusel.

71. Juhatusliikmete volitused lõpevad üleandmisega uuele juhatusele.

72. Kui juhatuse liige lahkub enne tähtaega või puudub kolm korda järjest vabandatava põhjuseta juhatuse koosolekult, langeb ta juhatusest välja ja juhatus kutsub tema asemele valimistel kõige enam hääli saanud kandidaadi.

Juhatus võimkonda kuulub küsimuse otsustamine, kas puudumise põhjus oli vabandatav või mitte.

73. Ajakirjandusele informatsiooni andmise korra otsustab juhatus.

74. Ühingul on raamatukogu, mille korraldaja valib juhatus.

75. Juhatus võib määrata liikmeile eriülesannete täitmise eest tasu, kui selleks leidub eelarves summasid.

A. Esimees.

76. Esimees juhhib ühingu tegevust põhikirja, kodukorra ja üldkoosoleku otsuste kohaselt, esindab ühingut väljaspool ja valvab selle järele, et kõik juhatuse ja ühingu liikmed täidaksid oma kohuseid.

77. Esimees või tema asemik (põhikirja § 21) kutsub kokku ja juhatab juhatuse koosolekuid ning avab ja juhatab juhatuse poolt kokkukutsutud üldkoosolekuid koosoleku juhataja valimiseni.

78. Esimees koos kirjatöömehetajaga koostab järgneva eelarveaasta tegevuskava ja eelmise aasta aruande, koos laekuriga eelarve ja kassaaruande ning esitab need juhatusele vastuvõtmiseks.

79. Kõik ühingu nimel väljasaadetavad kirjad peab peale kirja-
toimetaja alla kirjutama veel esimees või tema abi.

80. Esimehe käes on ühingu pitsat, kui juhatus seda teisiti ei
otsusta.

81. Esimees kinnitab kõik maksmiseks esitatud arved.

82. Juhul, kui esimees on lahkunud, ei viibi kohal või oma ko-
huste täitmises on takistatud, asendab teda abiesimees või juhatuse
poolt määratud asemik.

B. Kirjatoimetaja.

83. Kirjatoimetaja kaudu toimub ühingu kirjavahetus ja tema
hoole all on ühingu üldkoosoleku ja juhatuse protokolliraamatud,
sissetulnud ja väljaläinud kirjade ärakirjade kaustad, liikmete karto-
teek, sõlmitud lepingud ja arhiiv.

84. Kirjatoimetaja protokollib juhatuse koosolekuil.

85. Kirjatoimetaja teeb liikmeile teatavaks neisse puutuvad ot-
sused kodukorras ettenähtud ajal ja korras.

86. Kirjatoimetaja seab kokku, koos esimehega, toimkondade
juhatajailt saadud materjalide põhjal ühingu tegevuskava ja aruande.

87. Kirjatoimetaja puudumisel asendab teda abikirjatoimetaja.

C. Laekur.

88. Laekur korraldab ühingu majanduslikku tegevust ja valvab
selle järele, et kulud ei ületaks eelarves ettenähtud summasid. Tema
käes on kassa ja raamatupidamine. Laekur peab inventari- ja kassa-
raamatut, nõuab sisse ja maksab välja kviitungite vastu rahasummasid
ja kirjutab alla koos esimehega rahalistele dokumentidele.

89. Laekur algatab juhatuses ühingu liikmete sõna-, hääle-
või liikmeõiguste kaotamise küsimuse, mis on tingitud liikmemaksude
mitteõiendamisest.

90. Laekur seab kokku ühes esimehega toimkonna juhatajailt
saadud materjalide põhjal iga aasta enne korralist üldkoosolekut möö-
dunud aasta kassaaruande ja eeloleva aasta eelarve.

91. Laekur hoolitseb selle eest, et ühingu sularaha ja väärtpa-
berid oleksid hoitud juhatuse poolt määratud hoiukohas või pangas.
Sularaha määra, mis laekur võib hoida enda käes, määrab juhatus.

VI. REVISJONIKOMISJON.

92. Revisjonikomisjon valitakse põhikirjas § 23. ettenähtud koos-
seisus ja korras.

93. Esimesel koosolekul, kus hääleõigus on ainult uutel revisjonikomisjoni liikmel, valib komisjon endale esimehe ja sekretäri, määrab kindlaks oma tegevuskava ja tutvub eelmise revisjonikomisjoni protokollidega.

94. Revisjonikomisjoni koosolekud on korralised ja erakorralised.

95. Revisjonikomisjoni kutsub kokku vähemalt üks kord aastas revisjonikomisjoni esimees. Uue revisjonikomisjoni esimese koosoleku kutsub kokku ühingu juhatus kuu aja jooksul pärast üldkoosolekut.

96. Revisjonikomisjoni protokollide jaoks peetakse eri protokolliraamatut, mis on revisjonikomisjoni sekretäri hoolel ja kuhu kantakse viimase poolt kõik komisjoni otsused.

Protokollile kirjutavad alla kõik revisjonikomisjoni liikmed.

97. Revisjonikomisjoni peaülesandeks on ühingu asjaajamise, varanduse, arvepidamise ja kassa revideerimine, nende kohta arvamise avaldamine, esimehe kaudu ettekandmine juhatusele ja järgmisele üldkoosolekule.

98. Arvepidamise ja asjaajamise revideerimisel tuleb revisjonikomisjonil pidada silmas, et kõik protokoll- ja teised asjaajamise raamatud oleksid korralikult ja puhtalt peetud ning leheküljed raamatuis nummerdatud ja esimehe ning kirjatoimetaja allkirjadega kinnitatud.

99. Kõik arvude ja sõnade parandused raamatuis, kui nad paranduste tegijate allkirjade ja vastavate dokumentidega ei ole tõestatud, on keelatud. Samuti on keelatud mahakraapimised ja kustutused. Kui sääraseid leidub, tuleb nad võtta üles revideerimise protokollis. Parandatav tekst peab olema nii läbi kriipsutatud, et ta oleks loetav.

100. Kassaraamatut revideerides tuleb kõigepealt üle lugeda kassas leiduv raha ja väärtpaberid laekuri juuresolekul ning võrrelda kassa ülejäägiga raamatus.

101. Üle- või puudujäägi puhul tuleb need kohe selgitada. Vahe puhul kirjutatakse parandus revisjonikomisjoni juuresolekul kassaraamatusse ja tunnistatakse õigeks laekuri allkirjaga.

102. Revisjonikomisjon teeb kindlaks, kas kassaraamatuisse kantud summad langevad kokku arvete ja dokumentidega ja kas viimased on õiged, õigesti koostatud ning tempelmaksustatud.

Kõik puudused tulevad sisse kanda revideerimisprotokollis.

103. Revisjonikomisjon võib toimetada asjaajamise ja raamatupidamise revideerimist ainult ühingu ruumes või, kui ühingul ruume ei ole, siis kohal, kus säilitatakse revideeritavad asjad ja raamatud.

Muid ühingu ettevõtteid võib revideerida igal pool.

104. Juhatus on kohustatud andma revisjonikomisjonile järele vaatamiseks kõik asjaajamise raamatud, nõutavad dokumendid ja selgitused asjaajamise kohta.

105. Revisjonikomisjonil on õigus tarbekorral ühingu kulul juhatuse või üldkoosoleku nõusolekul kutsuda enesele appi asjatundjaid väljaspoolt ühingu liikmeskonda.

VII. TOIMKONNAD.

106. Üksikute ülesannete teostamiseks moodustab ühingu üldkoosolek või juhatus vastavaid toimkondi, millised töötavad juhatuse poolt kinnitatud sellekohase kodukorra alusel ja on vastutavad ühingu juhatuse ja üldkoosoleku ees.

107. Toimkondade tegevus allub ühingu juhatusele, kelle esindaja kuulub toimkonna juhatusse.

VIII. VAHEKORD TEISTE ORGANISATSIOONIDEGA.

108. Ühing kuulub Rahvusvahelisse Raamatukoguhoidjate Liitu (International Federation of Library Associations).

IX. AJAKIRI.

109. Ühingu häälekandjaks on ajakiri „Raamatukogu“. Ajakirja väljaandmiseks valitakse juhatuse poolt toimkond, mis koosneb tegevtoimetajast ning kahest liikmest.

Toimkonna koosolekud kutsub kokku ja juhatab tegevtoimetaja.

110. Toimkond on otsustusvõimeline, kui on koos vähemalt 2 liiget. Otsused tehakse lihthäälteenamusega.

111. Ajakirja toimetustöö eest vastutab tegevtoimetaja, kuna toimkond otsustab põhimõttelise tähtsusega küsimusi ja lahendab võimalikke lahkuminekuid toimetaja ja kaastöölise vahel.

112. Kõik rahalised küsimused, mis on seoses ajakirjaga, kuuluvad ühingu juhatuse otsustamisele. Juhatus määrab kindlaks toimkonna ettepanekul ajakirja ilmumise tiheduse, kausta, poognate ja eksemplaride arvu, hinna, honorari, toimetamise tasu ja muud kulud.

113. Tarbekorral peetakse ajakirja puutuvate küsimuste lahendamiseks ühine juhatuse ja toimkonna koosolek.

Mida loevad linnaelanikud?

Meie kirjanikkonnast kuuldub tihti kaebusi, et meie publik ei hindavat algupärast kirjandust, et ostetavat ja loetavat liiga palju tõlkekirjandust. Et takistada halva tõlkekirjanduse levimist, koostati mõne aasta eest koguni tõlkekirjanduse maksustamise seaduse-eelnõu. See oli kaalumisel Rahvahariduse ja Rahvakultuuri Nõukogus. Pärast vaidlusi otsustati eelnõu anda komisjoni. Sinna see eelnõu ka jäi.

Loomulikult küsib iga kirjanduse sõber, kuidas on siis tegelikult lugu tõlkekirjanduse lugemisega? Kas nõutakse ja loetakse teda tõesti nii palju, nagu siis seaduse-eelnõu esitamisel seletati. Täpset ja selget vastust sellele küsimusele ei ole muidugi võimalik anda. Kuid teatava ettekujutuse meie lugeja publiku maitsest ja huvidest annavad avalikud raamatukogud, sest nad märgivad oma aastaaruannetes ära kümme loetavamamat raamatut.

Linnaraamatukogudest on 1935/36. aasta kohta annud andmeid kümne loetavama raamatu kohta 28 linna avalikku raamatukogu. Linnade avalike raamatukogude võrku kuulus 1935/36. aastal küll 39 raamatukogu, kuid osa neist ja nimelt vene ja saksa vähemusrahvuste raamatukogud ei anna andmeid eestikeelsete raamatute lugemise kohta ja langevad arvust välja. Nende 28 avaliku raamatukogu andmeid kümne loetavama raamatu kohta 1935/36. aastal selgub, et paljudes aruannetes esinevad ühed ja samad teosed. Selle tõttu ei tõuse loetavamate teoste arv mitte 280 peale, vaid piirdub 121 teosega. Neist on algupäraseid 61 ja tõlkeid 60 teost. Kogusummas on neid teoseid loetud 21.240 korda. Algupäraste arvele langeb 15.655 ja tõlgetele 5585 korda. Keskmiselt on loetud iga algupärast teost 260 korda, iga tõlget aga kõigena 93 korda. Protsentuaalselt võttes langeb algupäraste arvele 73,7 ja tõlgete arvele 26,3 protsenti loetud raamatuist.

Need eeltoodud andmed, kuigi need käivad ainult kümne loetavama raamatu kohta, näitavad väga ilmekalt, et see publik, kes avalikke raamatukogusid kasutab, väga suurt huvi tunneb algupärase kirjanduse vastu. Vähemalt sellele publikule ei tohiks küll etteheiteid teha, nagu ei tunneks ta huvi algupärase kirjanduse vastu.

Vaatame nüüd lähemalt, milliseid kirjanikke ja nende teoseid kõige rohkem loeti. Esikohal oma teoste loetavuse poolest seisis sel aastal A. H. T a m m s a a r e. Tema teostest tulid kümne loetavama raamatu hulka järgmised :

Elu ja armastus,	mida loeti	2029	korda
Kõrboja peremees	„ „	2	„
Ma armastasin sakslast	„ „	52	„
Tõde ja õigus I	„ „	1067	„
„ „ „ II	„ „	110	„
„ „ „ IV	„ „	189	„
„ „ „ V	„ „	472	„
		<hr/>	
		3921	korda

Teisel kohal loetavuse poolest seisib Mait Metsanurk, kelle

Punast tuult	loeti	947 korda
Ümera jõel	„	1481 „
		<hr/>
		2428 korda

Kolmanda koha päris August Mälik, kelle teostest loeti

Hukumine		110 korda
Kivine pesa		474 „
Läbi öö		14 „
Surnud majad		903 „
Õitsev meri		46 „
Önnepagulane		150 „
Üks neistsinatseist		77 „
		<hr/>
		1777 korda

Neljandale kohale jäi sel aastal Oskar Luts. Tema teostest loeti:

Kuldsete lehtede all		34 korda
Kuninga kübar		306 „
Ladina köök		24 „
Tagahoovis		181 „
Udu		56 „
Vaikne nurgake		980 „
		<hr/>
		1581 korda

Viiendal kohal asub A. Jakobson. Tema teostest tulid kümne loetavama hulka:

Kolme Vaeva Tee		737 korda
Miika Valtsbergi roim		318 „
Tuhkur hobune		50 „
Töö algus		67 „
Vallutajad		93 „
		<hr/>
		1265 korda

Edasi on loetud A. Gailiti teoseid 671 korda, L. Kibuvitsa teoseid 618 korda ja R. Rohu teoseid 580 korda. B. Alveri Tuulearmuke on läinud 524 korda, H. Vuolijoki Udu taguste Leeni Tartus 511 korda. Teisi kirjanikke ja nende teoseid on loetud alla 500 korra.

Tõlgete kohta tuleb märkida, et nende hulgas ei leidu kuigi palju teoseid, mis mitmes raamatukogus oleksid tulnud kümne loetavama raamatu hulka. Esikoha pärib siin Sillanpää Silja, mis seisab 4 raamatukogus kümne loetavama raamatu hulgas. Algupäraste juures tuli näiteks Mait Metsanurga Ümera jõel 20 raamatukogus kümne loetavama teose hulka. Kõige loetavamaks tõlgete hulgas osutus J. Bojeri Viimne viiking, mida loeti 606 korda. Temale järgnes J. Aho Kas mäletad? 572 korruga, J. Conradi Lord Jim 327 korruga, J. Galsworthy Valge ahv 357 korruga ja E. Sillanpää Silja 218 korruga. Kõiki teisi teoseid loeti alla 200 korra.

A. S.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu 1936. a. tegevuse ülevaade.

Ühingu juhatusse valiti 1936. a. tegevusaasta alul: esimeheks A. Sibul, abiesimeheks R. Antik, laekuriks A. Kettam, abiks V. Kuldvere, sekretäriks M. Jürma, abiks M. Nael.

10. märtsil lahkus A. Sibul esimehe kohalt, võttes endale esimehe kohustused uuesti 3. aprillil. Lõplikult lahkub viimane esimehe kohalt tervislikel põhjusil ja ajapuudusel 20. mail, täites 5. juunist alates abilaekuri kohuseid. 20. maist kuni uue tegevusaasta alguseni täitis esimehe kohuseid V. Kuldvere. Revisjonikomisjoni kuulusid: M. Soom, E. Liivand ja R. Valtna. Juhatus pidas möödunud tegevusaastal 16 koosolekut, kus võeti vastu 96 otsust. Peale selle peeti Tallinnas üks üldkoosolek 16. veebr. 1936. Uusi liikmeid võeti aasta jooksul vastu 8, aasta lõpul olid tasunud liikmemaksu 107 isikut. Väljastati 1075 kirja ja muud postisaadetist 325 numbril all, sisse tuli 174 kirja.

Stipendium. Ühingu tegevus oli möödunud aastal kõigiti elav. Aprillikuu keskel makseti välja ühingu mõlemale stipendiaadile stipendium ä kr. 250.— Stipendiaat Mall Jürma väljus Tallinnast 16. apr. Tšehhoslovakkiasse, kus asus töötama Praha linna keskraamatukogusse 18. aprillil ja töötas praktiliselt kõigis osakondades kuni 28. maini, tutvudes ühtlasi avaliku raamatukogundusega Tšehhoslovakkia vabariigis üldse kui ka Prahlas asuvate teaduslike raamatukogudega. Stipendiaat Johannes Saar sõitis 18. apr. üle Stokholmi Kopenhaagenisse ja siirdus sealt Esbjergi raamatukogusse, kus töötas kogu Taanis viibimise aja kestusel, tutvudes tagasisõidul ka Kopenhaageni ja Stokholmi linnaraamatukogudega. Stipendiaadid on esitanud ühingu tunnistused välismaa raamatukogudes veedetud praktikaaja kohta ja M. Jürma peale selle 26. nov. 1936. a. pikema kirjaku ülevaate Tšehhoslovakkia raamatukogunduse kohta pealkirja all: „Raamatukogudest ja raamatukogunduse arengust Tšehhoslovakkia vabariigis“, kuna Joh. Saar'ele on juhatus viimase palvel pikendanud töö esitamise tähtpäeva kuni 1. juunini 1937. a. Peale selle on stipendiaatide poolt ilmunud ühingu häälekandjas kummaltki kirjutis külastatud maa raamatukogundusest. Tulevikus on mõlemad kohustatud avaldama veel kaks sellelaadilist kirjutist.

Klubiõhtud. Seoses stipendiaatide välismaale saatmisega on ühing pidanud tegevusaastal mõned ettekandeõhtud, kus esineti ülevaadetega Taani ja Tšehhoslovakkia raamatukogundusest. Esimene klubiõhtu peeti Tallinnas 28. nov. Ettekandega esines mag. M. Jürma: „Tšehhoslovakkia raamatukogundusest“. Järgmisena kõneles 20. dets. Joh. Saar „Taani rahvaraamatukogundusest“.

Perenaistena klubiõhtuil osutasid liikmeile külalislahkust: A. Kettam, E. Poom, A. Parma ja L. Uusoja. Peale selle on korduvalt soodsail tingimusil külastatud kunstinäitusi.

Kursused. Möödunud aasta aprillikuul peeti Tartus 6.—8. apr. koolinõunike päeva puhul E. Raamatukoguhoidjate Ühingu korraldusel raamatukogunduse kursused koolinõunikele nende teadmiste süvendamiseks. Lektoritena esinesid neil kursusel ühingu liikmed R. Antik ja A. Sibul.

15.—20. juunini peeti raamatukoguhoidjate kursus Võrus 22 osavõtjaga. Lektoreiks olid kõik HM eksamikomisjoni liikmed ja pr. H. Mugasto-Johani.

31. aug. — 10. sept. korraldati pikemaajaline kursus Tallinnas 39 osavõtjale, kus peale eksamikomisjoni liikmete toimisid lektoreina: M. Jürma, A. Kettam ja H. Lõvi.

HM andis kursuste korraldamiseks toetust kr. 392.79, kursustele kulutati üldse kr. 394.94.

Loterii. 20. dets. peeti Tallinna keskraamatukogu ruumes kuld-, hõbe- ja kristallasjade ning raamatute loterii 250 kr. suuruses, mis andis ühinguale puhast tulu kr. 147.96. Loterii tegelikuks korraldajaks ja vastutajaks oli juhatusse liige A. Kettam.

Raamatukogu. Möödunud tegevusaastal korraldati raamatukoguhoidjate kursuste praktiliste tööde jaoks õpperaamatukogu, millise inventeeris ja kataloogis ühingu sekretär. Õpperaamatukogus, mida tahetakse täiendada kuni 150 köiteni, on käesoleval ajal 121 köidet ilu- ja teaduslikku kirjandust. Raamatud on kõik köidetud, samuti on koostatud muster-kataloogid terve kogu kohta. Puudub esialgu veel raamatute kapp. Raamatud õppekogu jaoks annetas enamikus HM, osa lisas ühingu omapoolt juurde. HM'lt saadud toetus kr. 120 kulus tervelt raamatute köitmiseks, rakendusmaterjaliks ja korraldamiskuludeks. Puuduva osa raamatuid lubas lisada HM, kuid ministriumis elarves puuduva krediidi tõttu on raamatud ühingu poolt esialgu üle võtmata ja korraldamata, sest puuduvad summad nende korraldamiseks ja raamatukapi soetamiseks. Loodetavasti toimub see uuel eelarveaastal.

Ajakiri. Ühingu häälekandjast „Raamatukogu“ ilmus 1936. a. kaks numbrit aprilli- ja detsembrikuul. Ajakirja kirjutamise kulud kaeti loteriidest saadud summadega, liikmeile anti häälekandja mõlemad numbrid endiselt kalendriaastal tasuta liikmemaksu arvel. Ajakirjale paluti juba mitmendat korda toetust Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuselt, kuid toetuse andmine otsustati jällegi eitavalt. Samuti on lahtine ühingu esindaja määramise küsimus E. Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali valitsusse.

Märgukirjad ja koostöö Haridusministeeriumiga. HM'le esitati möödunud aruandeaastal mitu märgukirja:

1) paluti luua ministeeriumi juures raamatukogundustöö korralduse keskus raamatukogundusnõuniku või -büroo näol, milline püüaks korraldada raamatukogude reorganiseerimist ja tehnilist tööd raamatukogudes;

2) esitati palve riikliku toetuse tõstmiseks avalikele raamatukogudele. Ka külastasid Tallinna Keskraamatukogu juhataja A. Sibul ja ühingu liige B. Linde selles asjas majandusministrit;

3) paluti nimetada E. Rkh. ühingu esindaja HM'i raamatukogu-komisjoni;

4) paluti nimetada ühingu esindaja Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsusse.

Märgukirjad kahjuks kuni aruandeaasta lõpuni polnud annud loodetavaid tulemusi. Küll on aga HM Koolivalitsus pöördunud ühingu poole palvega esitada ministeeriumile av. keskraamatukogude korraldamise kui ka kooliraamatukogude reorganiseerimise kavad. Ühing korraldas sel puhul järelepärimisi ühingu usaldusmeeste kaudu maa-raamatukoguhoidjailt, millest ilmnas, et peagu kõikjal pooldatakse keskraamatukogude loomist. Ühing soovib, et riik asuks maakondade ja valdade keskraamatukogude korraldamisele ja püüaks tõsta suuremate toetussummade abil raamatute arvu rahvakoolide raamatukogudes ning koostaks musternimestikud kooliraamatukogudele, nagu seda senini on tehtud av. raamatukogude koostise tõstmiseks sisuliselt. Ka palus ühing ministeeriumi esitada av. raamatukogude reorganiseerimise kavad nende valmimisel enne lõplikku kinnitamist ühingule, et viimane saaks avaldada oma seisukohti kui asjale lähedalseisev organ.

HM ostis ka ühingult viimase kirjastusel ilmunud raamatuid ja ajakirja raamatukogudele tasuta väljajagamiseks:

„F. Puksov. Eesti raamatu arengulugu“. 120 eks.

„R. Antik. Eesti raamat 1535—1935“. 5 eks.

„Raamatukogu“ II aastakäiku. 80 eks.

„Raamatukogu“ IV „ 85 eks.

Ühingu reorganiseerimise küsimus. Harjumaa Koolivalitsus esines peale möödunud suvel Tallinnas peetud Harjumaa raamatukoguhoidjate päeva sooviavaldusega, et ühing koostaks maakondlike raamatukoguhoidjate ühingute normaalpõhikirjad ja muutuks raamatukoguhoidjate liiduks, kuhu koonduksid kõik maakondlikud kutseühingud. Ühing liidu loomist ei pidanud esialgu vajalikuks, kuid kavatseb oma põhikirja muuta sel teel, et provintsilinnades ja maa suuremais keskuses oleks võimalus avada ühingu osakondi.

„Looming“. Möödunud aastal avanes ühingule võimalus olla vahetalitajaks ajakirja „Loomingu“ tellimisel ühingu liikmeile 50% -lise hinnaalandusega ühisel alusel õpetajatega.

Soome-Ugri kultuurkongress. 1936. a. suvel Tallinnas peetud Soome-Ugri kultuurkongressi puhul oli kavas luua iseseisev raamatukogunduse harrastusring kongressist osavõtvaile raamatukoguhoidjaile.

Kuna ungari raamatukogunduse referent ei saanud, oli raamatukogunduse harrastusringil iseseisvalt töötades loota vähe tulemusi. Sel põhjusel liideti raamatukogunduse loengud vabaharidustöö harrastusringiga ja loengud soome referendilt Hendolinilt ning Tall. keskraamatukogu juhatajalt A. Sibulalt võimaldasid selle tõttu vaid vastastikkust informatsiooni saamist. Ka pani ühing kongressil välja diagramme Eesti raamatukogude koostisest ja tegevusest.

Suhetest välismaaga. 31. maist kuni 1. juunini 1936 peeti Varssavis Rahvusvahelise Raamatukoguhoidjate Liidu üheksandat istungit, millel Eesti ei olnud esindatud. Ühing on olnud vaid kirj vahetuses üksikute raamatukogunduslike probleemide, nagu rahvusvaheliste laenutusreeglite väljatöötamise j. t. küsimuste lahendamise asjus, on annud välismaa raamatukogudele informatsiooni Eesti raamatukogude kohta ja saanud rahvusvaheliselt liidult 9. istungi protokolliid.

Juunis külastas ühingut Birminghami linnaraamatukogu direktor Mr. H. M. Cashmore, kes tutvus Eesti raamatukogudega Tallinnas ja Tartus, viibides Eestis kolm päeva. Ka Eesti-Inglise kultuur-ühing tutvustas külalist linna ja Piritaga. Tallinnas juhtisid külalist mag. M. Jürma, ühingu esimees V. Kuldvere ja M. Nael, Tartus ülikooli raamatukogu juhataja F. Puksoo ja ülikooli õppejõud Dr. H. Harris.

Usaldusmehed. Ühingu usaldusmeesteks olid aruandeaastal: Leo Promm Nehatus, Hilda Vitsut ja Aleksander Jõulmaa Rakveres, Sulev Olberg Kärus, Anna Meiner Viljandis, Aleksander Ojakäär Valgas, Johannes Saar Pärnus, Ado Liiv Petseris, Alide Hammer Harkus ja Helene Johani Tartus.

Kõigile ühingu liikmeile ja usaldusmeestele, kes ühingu tegevuse ja töö arendamisel aidanud innukalt kaasa, juhatuses sügavaim tänu.

Juhatus.

E. Raamatukoguh. Ühingu üldkoosolek ja üleriiklik raamatukoguhoidjate päev

peeti Tallinnas 28. veebr. s. a. Ühingu juhatusse valiti käesolevaks aastaks: A. Sibul, V. Kuldvere, M. Jürma, M. Soom, A. Kettam, R. Antik, revisjonikomisjoni: B. Linde, M. Nael ja R. Uudsemaa. Kinnitati ühingu möödunud aasta aruanded ja 1937. a. eelarve. Võeti vastu ühingu kodukord ja muudeti mõned põhikirja paragraafid.

Üleriiklikust raamatukoguhoidjate päevast oli osavõtt õige rohkearvuline, sest juhatus oli muretsenud väljaspoolt Tallinna päevale sõitvatele raamatukoguhoidjatele 50% -lise hinnaalanduse raudteel. Päevast võttis osa ka HM Koolivalitsuse direktor hr. O. Kiisel ettekandega „Rahvaraamatukogud ja vabaharidustöö“. Kõneleja rõhutas, et meie raamatukogude võrk on juba enam-vähem täiuslik, kuid tuleks tõsta

nende sisulist koostist arvult ja väärtuselt. Tuleks korraldada raamatukoguhoidjate päevi, et vabaharidustöö osaltki vilja kannaks ja kodanik ennast raamatute abil suudaks harida. Tuleks raamatu levitamiseks ja raamatukogu tähtsuse allakriipsutamiseks kohtadel selgitustööd teha ja organiseerida välisriikide eeskujul ka eraalgatus vabaharidustöö teostamisele. Ka oleks vajalik keskraamatukogude asutamine Tallinna ja Tartu keskraamatukogude eeskujul, et muuta raamatut rahvale kättesaadavamaks.

Järgmisena esines H. Mugasto-Johani referaadiga „Millist sihti taotleb avalik raamatukogu“, tõstes esile riikliku toetuse tõstmise vajaduse, raamatukogu sobivate ruumide tähtsuse jne. Kõneleja soovitas pöörduda rohkem tähelepanu lugeja maitse-sotsioloogia küsimuste uurimisele ja kõrvaldada kõlbmatu lugemismaterjal raamatukogudest. Ka soovitas referent luua ministeeriumi juurde raamatukogunduse nõuniku koht ja tööta raamatukoguhoidjate registreerimise asutis.

H. Sibul'a ettekanne „Avalike raamatukogude arendamise sihtjooni“ käsitas peamiselt raamatukogunduse keskvalitsuse või -nõuniku koha loomist HM'i juures, et parandada raamatukogude töös esinevaid puudusi. Ka toonitas kõneleja keskraamatukogude loomise vajadust ja selgitas nende võrgu asutamise põhialuseid.

Läbirääkimisel selgus, et raamatukoguhoidjad pea eranditult sooviksid näha raamatukogude keskvalitsust HM'i juures, mida juba aastate eest raamatukoguhoidjate üldkoosolekuil ja päevil soovitatud teostada.

A. Möldri ettekanne „Laste- ja noorteraamatukogudest“ on toodud meie ajakirja käesolevas numbris.

Raamatukoguhoidjate päeval võeti vastu järgmised resolutsioonid:

1) Üleriiklik raamatukoguhoidjate päev peab tarvilikuks, et Tartu Ülikooli filosoofia teaduskonna määraline õppeaine, bibliograafia ja raamatukogundus, võetakse punktiandiva õppeainena valitavate eksamiainete hulka.

2) Haridusministeeriumi juurde tuleks ametisse võtta raamatukogunduse nõunik ja kaks konsulentit või vähemalt üks raamatukogunduse nõunik ja panna siis raamatukogude revideerimine ning instrueerimine kohalike maakondlike keskraamatukogude juhatajate või eriametnike peale.

3) Igasse maakonda tuleks asutada maakondlik keskraamatukogu.

4) Üleriiklik raamatukoguhoidjate päev peab tarvilikuks, et uutes seminaride õppekavades oleks rühmatundidena ette nähtud raamatukogundus. Juba algkool peaks andma vajaliku ettevalmistuse õpilastele raamatukogude õigeks kasutamiseks, mis eriti maal võimaldaks kutsealalise kirjanduse kasutamist (põllumajanduslik kirjandus),

mispärast tuleks võtta raamatukogundus seminaride õppekavasse ja selleks paluda HM'i korraldust.

5) Üleriiklik raamatukoguhoidjate päev peab tarvilikuks, et tuleks jälgida koguhoidjate vahetust kogudes ja selleks tuleks koolivalitsustes sisse seada nende järjekindel registreerimine.

6) Üleriiklik rkh. päev peab hädavajalikuks, et suuremate linnade omavalitsused asuksid laste- ja noorteraamatukogude asutamisele. Väiksemis linnades, alevites ja valdades tuleks avada av. raamatukogude juurde võimaluse korral noorteosakonnad. M. J.

E. Raamatukoguh. Ühingu 1936. a. kassaaruanne.

SISSETULEKUD:

Saldo 1. 1. 1936	Kr.	207.81
Liikmemaksud	„	114.25
Kirjanduse müügist	„	697.03
Loterii	„	301.35
Rakendusmaterjali müügist	„	272.15
Haridusministeeriumi toetus kursuste korraldamiseks	„	392.79
R. A. peakomitee toetus Ex-libr. näituse korraldamiseks	„	60.—
Ajakirja jaoks korjatud kuulutustest	„	34.—
Klubiõhtud	„	27.50
Hoiusummade %	„	22.77
Klassiloterii võidud (kahel lõpploosimisel)	„	16.20
Mitmesugused tulud	„	179.43
Üleminevad summad	„	258.20
Toodud Krediidpangast Ühingu jooksvalt arvelt	„	829.35
„ Ühingu posti jooksvalt arvelt	„	155.93
	Kr.	3568.76

VÄLJAMINEKUD:

Stipendiumid	Kr.	500.—
Kursused raamatukoguhoidjaile	„	394.94
Ajakirja „Raamatukogu“ kirjastamine	„	379.96
Loterii 20. 12. 36.	„	147.96
Õpperaamatukogu korraldamine	„	126.10
Rakendusmaterjal	„	290.69
Inventar	„	95.40
Klubiõhtud	„	44.59
Klassiloterii piletid	„	40.—
Asjaajaja töötasu	„	60.—
Kantseleikulud	„	107.80
Mitmesugused kulud	„	49.91
Üleminevate summade arvele	„	234.20
Krediidpanga Ühingu jooksvale arvele	„	692.77
Posti jooksvale arvele	„	284.47
Raha kassas 1. 1. 1937	„	119.97
	Kr.	3568.76

E. R. Ühingu eelarve 1937. aastaks.

T U L U D:

1. Saldo 1. 1. 1937	Kr.	119.97
2. Loterii tulud	„	250.—
3. Kursused	„	250.—
4. Liikmemaksud	„	110.—
5. Kirjanduse müügist	„	150.—
6. Rakendusmaterjali	„	400.—
7. Mitmesugused tulud	„	150.—
8. Jooksvalt arvelt (kirjastamiseks)	„	450.—

Kr. 1879.97

K U L U D:

1. Kirjastamine	Kr.	600.—
2. Loterii kulud	„	120.—
3. Kursused	„	250.—
4. Liikmemaks Rahvusvah. Rmtkh. Liidule 1936/37.	„	20.—
5. Rakendusmaterjali trükk.	„	388.—
6. Mitmesugused kulud	„	150.—
7. Kantseleikulud	„	101.97
8. Asjaajaja tasu	„	60.—
9. Klubiõhtud	„	30.—
10. Toetused ekskursiooneks	„	160.—

Kr. 1879.97

Kroonika.

KUTSE SOOME RAAMATUKOGUDE KOOSOLEKULE

1. JA 2. JUULIL S. A.

Soome Raamatukogude Seltsilt saabus Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kiri, milles palutakse Eesti raamatukoguhoidjaid, raamatukogude ametnikke ja raamatukogunduse harrastajaid osa võtta Soome IX üldisest raamatukogude koosolekust 1. ja 2. juulil s. a. Viiburis, et ühiselt nõu pidada ja mõtteid vahetada raamatukogunduslike küsimuste kohta. Koosolek peetakse Viiburi linna uues raamatukogu hoones. Päevakorras on muu seas järgmised referaadid:

V. Sippola: Ülevaade Soome raamatukogundusest viimasel kolmel aastal.

H. Cannelin: Raamatukoguhoidja amet ausel!

J. A. Kemiläinen: Kesk- ja maakondlike raamatukogude nüüdisest seisundist.

A. Nuolivaara: Kirjanduse ettekanded.

M. Närhi: Rahvaraamatukogude erikogudest.

V. Sive: Raamatute valikust maa raamatukogudesse.

Koosoleku ajal on ette nähtud tutvumine Viiburi linnaraamatukoguga.

Pärast koosolekut toimuvad õppereisid.

Sellest Soome raamatukoguhoidjate lahkest kutsesest kõigile liikmeile, ja raamatukoguhoidjaile kui ka raamatukogunduse harrastajaile teatades, loodab Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, et meie raamatukoguhoidjad elavalt sellest koosolekust osa võtavad. Sel puhul avaneb neile soodus võimalus tutvuda vennasrahva raamatukoguhoidjatega, sõlmida nendega lähemaid sidemeid, heita pilku nende töösse ja saavutustesse.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatus palub kõiki koosolekule sõita soovijaid endid juhatusesele (Tallinn, Tallinna Keskraamatukogu) üles anda hiljemalt 7. juuniks, et juhatus saaks aegsasti soome koleegidele teatada, kui palju Eestist osavõtjaid sõidab.

Esialgseil andmeil oleksid sõidu- ja ööbimiskulud edasi-tagasi umbes kr. 30.—. Ühingu juhatus otsustas osa sõidukulusid ühingu kanda võtta. Summa oleneb osavõtjate arvust ja selgub pärast ülesandmist.

Peale Soome korraldatava ekskursiooni kavatakse ühing Võidupühäl ja Jaanipäeval külastada Pärnut ja Viljandit, kusjuures teel peatatakse ka maa raamatukogudes. Väljasõit toimuks omnibusel ja ühing võtab osa sõidukulusid enda kanda. Vastust osavõtu kohta palub juhatus hiljemalt 7. juuniks s. a. Osutub osavõtjate arv väikeks, jääb see ekskursioon ära.

TALLINNA KESK- JA HARURAAMATUKOGUD

laenutasid läinud aruandeaastal 765.475 köidet. Eelmisel aastal laenutati 743.499 köidet. Registreeritud laenajaid oli 31. märtsil 1937. aastal 33.980. Raamatuid oli laenukogudes 90.264 köidet. Ühes käsi-kogu, Mihkel Martna ja arhiivkoguga tõusis raamatute arv 31. märtsil 1937. aastal 110.719 köitele.

VALGA LINNARAAMATUKOGUL UUED RUUMID.

Valga linnaraamatukogu sai Kesk tänaval nr. 9 uued ruumid. Raamatukogul on kasutada alumisel korral 5 tuba, millest 3 on raamatute hoiu- ja laenutusruumiks, kuna 2 tuba on lugemistoa ja käsi-raamatukogu tarvitada. Ruumid on avarad ja ka asukoha poolest on uued ruumid paremad, sest nad asuvad kättesaadavamal kohal kui vanad.

PÖLTSAMAA LINNA AVALIKU RAAMATUKOGU

ülesandeid täitis 1926. aastast saadik Põltsamaa Haridusseltsi raamatukogu. Nüüd on aga Põltsamaa linn lepingu Haridusseltsiga lõpetanud ja oma raamatukogu avanud 1. aprillil s. a. Uue raamatukogu aluseks on need Põltsamaa Haridusseltsi raamatukogu raamatud, mis ostetud riigi ja omavalitsuse summadega. Uuel raamatukogul on 1000 köite ümber. Enne lahkuminekut oli Põltsamaa avalikul raamatukogul 2300 köite ümber.

INGLISE JA PÕHJA-IIRI RAAMATUKOGUDE KASUTAMISE

kohta ilmus Krasnõi Bibliot. teatel läinud aastal kokkuvõte. Nagu nähtub seal toodud andmeist, elab Inglismaal ja Põhja-Iiris 46.153.303 inimest. Neist on raamatukogudes laenutajateks 7.142.101 elanikku, mis teeb 15,5 protsenti elanike üldarvust. Raamatuid on raamatukogudes 26.775.834 köidet. Iga 100 elaniku kohta tuleb 58 köidet. Laenutati 207.982.342 köidet. Iga elaniku kohta teeb see 4,5 loetud köidet. Taanis luges iga elanik 1935/36. aastal 2,6 köidet, Eestis samal aastal 1,7 köidet. Iga raamatut kasutati ümmarguselt 8 korda, kuna loetavus võrdub 29 köitele. Need andmed tõendavad väga elavat raamatukogude kasutamist.

Võrreldes linna- ja maaraamatukogusid selgub, et linnade raamatukogud on palju rikkamad raamatute poolest. Linnades tuli 100 elaniku kohta 69,2 köidet, maal aga kõigest 39,9 köidet. Raamatukogude ülalpidamiseks kulutati 1935. aastal linnades 17 pensi ja maal 4 pensi elaniku kohta.

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

VI AASTAKÄIK

1937

Nr. 1

SISUKORD:

R. Antik. Meie soovitatavate raamatute nimes- tikud ja nende tähtsusest raamatukogude täiendamisel	1—4
A. Möldri. Laste- ja noorteraamatukogudest	5—10
E. L. Mõtisklusi raamatukoguhoidjate päevalt	10—12
M. Nael. Vahelugemisi vahemärkustega	13—18
Mag. Mall Jürma. Praha linna keskraamatu- kogu	18—28
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kodukord	29—38
A. S. Mida loevad linnaelanikud?	39—40
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu 1936. a. tegevuse ülevaade	41—44
M. J. E. Raamatukoguh. Ühingu üldkoosolek ja üleriiklik raamatukoguhoidjate päev	44—46
E. Raamatukoguh. Ühingu 1936. a. kassaaru- anne	46
E. R. Ühingu eelarve 1937. aastaks	47
Kroonika	47—48

TALLINN, EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

1937